

Magyar Tudományos Journal

№ 44 (2020)

ISSN 1748-7110

Magyar Tudományos Journal (Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies,
reports and reports about achievements in different scientific fields.

Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month.

Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal.

Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Ambrus Varga

Managing editor: Bardo Németh

- Vilmos Takács — Eötvös Loránd University, FACULTY OF EDUCATION AND PSYCHOLOGY, d.p.s.
- Gazstav Lakatos — The Hungarian University of Fine Arts, Graphics Department / Specialization in Graphic Design, d.f.a.
- Janos Oláh — UNIVERSITY OF PÉCS, Faculty of Pharmacy, d.ph.s.
- Imrus Simon — Corvinus University of Budapest, Faculty of Economics, d.e.s.
- Kalman Fekete — University of Szeged, Faculty of Agriculture, doctor in agriculture sciences
- Matias Fehér — University of Debrecen, Faculty of Law, d.l.s
- Orban Kocsis — University of Debrecen, Faculty of Medicine, PHd, candidate of medicine
- Pisti Fodor — UNIVERSITY OF PÉCS, Faculty of Business and Economics, PHd in economic
- Ricard Szalai — University of Szeged, Faculty of Law and Political Sciences, phd in law
- Sani Lukács — Eötvös Loránd University, Faculty of Social Sciences, phd in sociology
- Tamas Király — University of Szeged, Faculty of Pharmacy, phd in pharmacy
- Fabian Jakab — Corvinus University of Budapest, Faculty of Social Sciences and International Relations, phd in sociology
- Frigies Balog — University of Szeged, Faculty of Economics and Business Administration, phd in economic
- Egied Antal — — Eötvös Loránd University, Faculty of Primary and Pre-School Education, phd in pedagogical sciences

«Magyar Tudományos Journal»

Editorial board address: EMKE Building, Rákóczi út 42, Budapest, 1072

E-mail: editor@magyar-journal.com

Web: www.magyar-journal.com

CONTENT

ECONOMICS AND LAW

Zayats O. I.
COMPUTATION APPROACHES TO MEASURING
COMPETITIVE FORCE..... 3

LINGUISTICS AND PHILOLOGY STUDIES

Prushkovskaya I.
AMERICAN STUDIES IN THE TURKISH CULTURAL
SPACE 6

PEDAGOGICAL SCIENCES

Kistanova L. ON THE QUESTION OF THE USE OF COMPUTER TECHNOLOGIES IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSES OF STUDENTS 10	Medynska A. COMPARATIVE-PEDAGOGICAL ANALYSIS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF OF IN UKRAINE AND FRANCE 12
---	--

Mikulets L.
COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A COMPONENT
OF PROFESSIONAL TRAINING IN MEDICAL
STUDENTS 11

PHILOSOPHY AND HISTORICAL STUDIES

Nikolaev N., Nikolaeva I.
HISTORY OF THE VIDEO GAME INDUSTRY: THE FIRST
CRISIS 18

POLITICAL SCIENCES

Guzikova M., Nesterov A.
DEBATES ON THE KOSOVO QUESTION AT THE
INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE (2008-2010):
"THE CONCEPT OF THE TERM 'SOVEREIGNTY'" 22

TECHNICAL SCIENCES

Lavrishchev O.
DETERMINATION OF THE DEPENDENCE OF THE
WEIGHT OF THE WORKING LIQUID ON THE SURFACE
OF THE DEPOSITING ELECTRODE OF THE WET AIR
CLEANER FROM THE OVERALL DIMENSIONS OF THE
CHARM DIMENSIONS 26

ECONOMICS AND LAW

РОЗРАХУНКОВІ ПІДХОДИ ВИМІРУ КОНКУРЕНТНОЇ СИЛИ

Заяць О. І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету
ORCID: 0000-0001-9904-8706*

COMPUTATION APPROACHES TO MEASURING COMPETITIVE FORCE

Zayats O. I.

*PhD. in International Economic Relations,
Associate Professor at the Department of International Economic Relations
Uzhorod National University
ORCID: 0000-0001-9904-8706*

Анотація:

В статті розглянуті розрахункові підходи до оцінки конкурентної сили суб'єктів глобального господарства: "індекс Белла Баласса", "індекс Лафєя", індекс потенційних порівняльних переваг, індекс економічної складності. Визначено, що поява інтеграційних об'єднань на світовій арені змінила звичний баланс між глобальною конкурентною силою країн.

Abstract:

The article examines computational approaches to assessing the competitive force of global economy actors: the Balassa index, the Lafayette index, the Potential Comparative Advantage Index, the Economic Complexity Index. The study has proved that the emergence of integration groupings on the world stage altered the traditional balance of the global competitive force of countries.

Ключові слова: індекс Баласса, індекс Лафєя, індекс потенційних конкурентних переваг, індекс економічної складності, конкурентна сила.

Keywords: the Balassa index, the Lafayette index, the Potential Comparative Advantage Index, the Economic Complexity Index, competitive force.

Одним з найбільш актуальних питань сучасної глобальної економіки є оцінка рівня конкурентної сили всіх суб'єктів глобального господарства, яка спочатку застосовувалась лише для країн, але з часом почала застосовуватись і для географічних регіонів. Поява інтеграційних об'єднань на світовій арені змінила звичний баланс між глобальною конкурентною силою країн, проте, в економічній науці зовсім не приділена увага поняттю "конкурентна сила інтеграційного об'єднання", ніхто не оцінює її і це породжує багато питань до порівняння рівня розвитку і конкурентної сили між всіма суб'єктами глобального господарства. Конкурентна сила міжнародного інтеграційного об'єднання в умовах сьогодення виступає однією з основних характеристик ефективності об'єднання країн і водночас перспектив подальшого інтеграційного розвитку. Таким чином, станом на 2020 рік міжнародні інтеграційні об'єднання не оцінюються та не порівнюються за конкурентною силою.

В групі розрахункових підходів можна прослідкувати деяку еволюцію. На першому етапі розвитку аналіз охоплював тільки структуру експорту в термінах наявності або відсутності виявленої порівняльної переваги, пізніше дослідження стали враховувати характеристики товарів та використовуючи поняття економічної складності. В свою чергу, сучасні розрахункові підходи до аналізу конкурентної сили враховують не тільки поточну структуру експорту країни, але і перспективи її диверсифікації в сторону економічно більш складних товарів [1, с. 8]. Серед розрахункових підходів розглянемо: "ін-

декс Белла Баласса", "індекс Лафєя", індекс потенційних порівняльних переваг, індекс економічної складності.

Індeksi виявлених порівняльних переваг. Найпершим індексом виявлення порівняльних переваг країн був "Індекс Белла Баласса" (Index Revealed Comparative Advantage – RCA), який був запропонований у 1965 році Б. Балассом. В якості об'єкта дослідження Белл Баласс вибрав експорт промислових товарів, так як стверджував, що це є найбільш повною характеристикою наявних в країні порівняльних переваг. Індекс Баласса розраховується як співвідношення між часткою експорту визначеного товару в загальному експорті країни і часткою цього товару в загальному обсязі світового експорту [2]:

$$RCA_{jt} = (X_{ij} / X_{it}) / (X_{nj} / X_{nt}) = (X_{ij} / X_{nj}) / (X_{it} / X_{nt}) \quad (1)$$

де X – експорт, i – країна, j – товар (або галузь), t – група товарів (або галузей) і n- група країн.

Розрахунок проводиться на основі статистичних даних про експорт товарів країни чи групи країн. Інтерпретація результатів є досить простою, якщо значення індексу RCA більше ніж 1, то країна має виявлену порівняльну перевагу, що означає – країна є відносно спеціалізованою у виробництві та експорті розглянутого товару. Якщо значення індексу менше 1 або ж дорівнює 0, то країна має порівняльний недолік [3, с. 4]. Так як, загальнодоступними є статистичні дані всіх країн, в тому числі і країн-членів окремих інтеграційних союзів, а також в найбільших інтеграційних об'єднання є зведені дані щодо експорту окремих товарів та загального експорту товарів та послуг з міжнародного інтеграційного об'єднання, тому можна стверджувати, що

вираховувати цей індекс можна і для міжнародних інтеграційних об'єднань, що в результаті допомагає визначити порівняльні переваги не окремих країн, а в загальному інтеграційного об'єднання. На нашу думку, для кожного міжнародного інтеграційного об'єднання є важливим аналіз динаміки зміни порівняльних конкурентних переваг, що дозволяє вибудовувати конкретну стратегію розвитку зовнішньоекономічних відносин інтеграційного угруповання.

В умовах глобалізації економіки і посилення ролі міжнародних інтеграційних об'єднань, багатонаціональних підприємств більш доцільно використовувати *індекс Лафея (Lafay Index)*, який був запропонований у 1992 році [4]. Цей індекс більш стійкий до макроекономічних шоків, так як розглядає різницю між нормативним торговим балансом по окремому товару і всіх торгуючих товарах країни. Для окремої країни i і товару j індекс Лафея розраховується наступним чином:

$$LFI_{ij} = 100 \left(\frac{x_{ij} - m_{ij}}{x_{ij} + m_{ij}} - \frac{\sum_{i=1}^N (x_{ij} - m_{ij})}{\sum_{i=1}^N (x_{ij} + m_{ij})} \right) \frac{x_{ij} + m_{ij}}{\sum_{i=1}^N (x_{ij} + m_{ij})} \quad (2)$$

де: N – загальна кількість торгуючих товарів, x_{ij} і m_{ij} – експорт і імпорт товару j країною i , відповідно.

Таким чином, за допомогою індексу Лафея можна визначити вклад окремо взятого товару в нормований торговий баланс суб'єкта глобального господарства, тому сума індексів Лафея по всіх товарах повинна дорівнювати нулю. При позитивному значенні індекса можна говорити про наявність порівняльної переваги і навпаки.

Індекс потенційних порівняльних переваг (Potential Competitive Advantages – PCA Index) розраховується за формулою:

$$PCA_{ij} = \frac{p_{it}^h}{p_{jt}^h} \frac{p_{it}^f}{p_{jt}^f} \quad (3)$$

де: p_{it}^h – індекс цін товару i на внутрішньому ринку за період t

p_{jt}^h – індекс цін товару j на внутрішньому ринку за період t

p_{it}^f – індекс цін товару i на світовому ринку за період t

p_{jt}^f – індекс цін товару j на світовому ринку за період t

В якості цін товару j розглядається агрегований індекс цін виробників. Розрахунок індексу потенційних порівняльних переваг проводиться у випадку, якщо відносна ціна товару на внутрішньому ринку нижче, як на світовому. Відповідно, значення індекса менше 1 відображає потенційну порівняльну перевагу в цій галузі, галузь недооцінена у відношенні до світових цін, ціни в галузі ростуть менш швидкими темпами, як загальний індекс цін у порівнянні до світової економіки, і навпаки. Якщо значення індексу високе, то для певної галузі це говорить про те, що дана галузь переоцінена, тобто характеризується відсутністю потенційної порівняльної переваги [5, с. 24].

Індекс економічної складності (Economic Complexity Index – ECI). Концепція складності прийшла в економіку із математичної теорії складних систем. Будь-яку систему, в тому числі економічну, можна назвати складною, якщо її поведінка є непередбачуваною, при чому поведінку кожної підсистеми передбачити можливо. Показник економічної складності розроблений професором Гарвардського університету Рікардо Хаусманном, в основі якого лежить характеристика складності і диверсифікованості експортуємих товарів країни. Зауважимо, що товарна структура виробництва відображає структурні особливості країни, а економічна складність – це міра вимірювання складності цієї структури. Спеціалізація на простих технологіях не дозволяє досягти стійкого високого рівня ВВП (за винятком нафтовидобувних країн в період високих цін на нафту). Індекс економічної складності відображає наскільки складна сукупність виробленої країною продукції. Цей індекс розраховується на основі двох основних показників: диверсифікації товарів в країні (Diversity) та розповсюженості товару (Ubiquity) [6, с. 24]. Таким чином, існує стійка кореляція між рівнем ВВП на душу населення та індексом економічної складності, так як чим складніше економіка тим країна багатша. Рейтинг економічної складності щорічно розраховують та опубліковують професори Гарвардського університету, у якому ранжують країни за індексом економічної складності (див. табл. 1).

Табл. 1

ТОП-10 країн за індексом економічної складності, 2018

РЕЙТИНГ	КРАЇНА	Індекс економічної складності	Зміна за 5 років (2013-2018)
1	Японія	2,43	=
2	Швейцарія	2,17	↑1
3	Південна Корея	2,11	↑4
4	Німеччина	2,09	↓2
5	Сінгапур	1,85	=
6	Австрія	1,81	↓2
7	Чехія	1,80	↓1
8	Швеція	1,70	=
9	Угорщина	1,66	=
10	Словенія	1,62	↑3
44	Україна	0,37	↓1

Джерело: складено автором на основі [7].

Чим більше ринок, тим більше його учасники можуть спеціалізуватися та може бути досягнутий глибший розподіл праці. Це говорить про те, що об'єднуючись в інтеграційні угруповання країни та збільшуючи таким чином спільний ринок країни-члени розвивають свій показник складності економіки.

Список літератури:

1. Кофнер Ю. Оценка влияния интеграции на уровень конкурентоспособности государств-членов Евразийского экономического союза. Евразийская экономическая комиссия. — Москва, 2020. — 92 с.

2. Balassa, B. (1965). Trade Liberalisation and Revealed Comparative Advantage. The Manchester School of Economic and Social Studies, 33: P. 99-123. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9957.1965.tb00050.x>

3. Ronen, E. and Benizri, Y. (2018). Export Competitiveness and Trade Agreements: Analysis and

Insights from Israel's Experience. Retrieved from <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/84945/>

4. Lafay G. The Measurement of Revealed Comparative Advantages // International Trade Modeling, London: Chapman and Hill. – 1992. P. 209–234.

5. О. Мариев, Е. Набережная, А. Татаркин Основные направления оптимизации отраслевой структуры внешней торговли России на основе оценки сравнительных преимуществ. Гуманитарные и социальные науки №5, 2014. – с. 22-40.

6. Hausmann, R., Hidalgo, C., Coscia, S., Simoes, A. & Yildirim, M. (2013). The atlas of economic complexity: mapping paths to prosperity. Massachusetts Institute of Technology and Center for International Development, Harvard University. – 71 p.

7. Atlas of economic complexity. Country & Product Complexity Rankings. Retrieved from <https://atlas.cid.harvard.edu/rankings>

LINGUISTICS AND PHILOLOGY STUDIES

АМЕРИКАНСЬКІ СТУДІЇ У ТУРЕЦЬКОМУ КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Прушковська І. В.

*Доктор філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
м. Київ*

AMERICAN STUDIES IN THE TURKISH CULTURAL SPACE

Prushkovskaya I.

*Doctor of Philology, Associate Professor,
Associate Professor of Foreign Languages
Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv*

Анотація:

У статті досліджується функціонування американських студій в турецькому культурному просторі. Основну увагу зосереджено на аналізі рівня популярності творчості американських авторів серед турецьких читачів, а також затребуваності в Туреччині спеціальності «Американська культура і література».

Abstract:

The article explores the functioning of American studies in Turkish cultural space. The main attention is focused on the analysis of the level of popularity of the work of American authors among Turkish readers, as well as the demand for speciality "American Culture and Literature" in Turkey.

Ключові слова: американські студії, Туреччина, переклад, освітні програми, художня література.

Keywords: American studies, Turkey, translation, educational programs, fiction

У передмові до збірника «Про літературу США» (2014) Тамара Наумівна Денисова каже: *«Хочу сподіватися, що, подані в єдиному комплексі, мої розвідки допоможуть щось узагальнити у власних спостереженнях старшим і спонукатимуть до подальших досліджень, роздумів і дискусій молодших колег, і не тільки американістів»*. У представленій розвідці прагнемо справдити сподівання Тамари Наумівни у тюркологічному руслі.

Американська література у процесі творення й пошуку сенсу набула широкого розвитку й самобутнього значення, тому звернення до питань функціонування американської літератури у турецькому культурному просторі вирізняє актуальність співіснування текстів різних культурно-історичних традицій. До сьогодні питання функціонування американських студій у турецькій культурі не було висвітлено в українських наукових колах, чим зумовлюється новизна обраного дослідження. У пропонованій розвідці основну увагу зосереджено на аналізі рівня популярності творчості американських авторів серед турецьких читачів, а також запитаності в Туреччині спеціальності «Американська культура і література».

В інтелектуальному колі турецької громади сформовано уяву про американську літературу XIX ст.-XXI ст. Так, північноамериканська проза XIX ст. представлена в Туреччині насамперед «Легендою Сонної Улоговини» Вашингтона Ірвінга у перекладі Джевата Шакіра Кабааачли (30-ті рр. XX ст.). Переконливо звучить турецькою американська поезія XIX ст.: наявні переклади (Джемлія Алтинбашака, Ісмаїла Аксоя) поетичних творів Генрі

Вордсворта Лонгфелло, щедро цитуються його вислови, які стали крилатими і для турків. Відомі туркам і поетичні рядки Емілі Дікінсон (переклади Талата Саїта Хасламна, Айше Лахур Киртунч, Вехбі Ташар). 2009 р. вийшла друком збірка її віршів у перекладі турецькою, деякі з віршів друкуються в літературних журналах (прим., журнал «Сімге»). Є також поодинокі наукові статті, присвячені життю та творчості поетеси (Еда Кескін «Самотня закохана у вірш: Емілі Дікінсон», Хакки Енгін Гідерер «Жінка у брудному пальті: Емілі Дікінсон», Ясемін Сунгур «Поетеса-відкриття: Емілі Дікінсон»).

Турецький читач знайомий також із реформатором американської поезії Волтом Вітменом насамперед із його збіркою перших віршів «Листя трави» (переклад Мемета Фуата 1954 р.). Наявні цікаві наукові розвідки, приміром, Дідем Туни, в якій автор торкається перекладацьких стратегій на порівнянні поезії Волта Вітмена в оригіналі та французькому й турецькому перекладах [2]. Новина про те, що знайшли невідомий роман Вітмена досягла й Туреччини, за короткий проміжок часу було здійснено переклад (Айтек Север) роману «Життя й пригоди Джека Енгла» турецькою й надруковано у видавництві Еверест.

На початку XXI ст. «Хатина дядька Тома» Гарріет Бічер Стоу вразила турків тематикою і яскравістю. Турецький читач не оминув увагою і творчість американського романтика Едгара Аллана По. Переклади його оповідань вперше з'явилися турецькою мовою 1937 р. завдяки М. Саїту (найбільш популярне «Вбивство на вулиці Морг»), згодом 1954 р. (Мемета Фуата), і 2002 р. (Іпек Е. Менекше). В Туреччині Едгар По відомий не лише як прозаїк

("Чорний кіт", "Маска Червоної Смерті"), але і як поет: більшість його поетичних творів перекладено турецькою, у інтернет-доступі є його збірки. У турецькому місті Діярбакир 2012 р. за сприяння місцевого мистецького центру відбулися недільні читання світової класики, де зібралось чимало поціновувачів творчості Едгара По. Наприкінці зустрічі усім присутнім дарували переклади турецькою творів класиків [5].

Неабиякою популярністю серед турецьких читачів з кінця 80-х рр. ХХ ст. користуються твори Джека Лондона. Різноманітність видань і перекладів вражає. Однією зі знакових подій, яку освітили й у пресі, був переклад турецькою мовою у 2016 р. двох раніше невідомих у Туреччині оповідань Джека Лондона: «По той бік рову», «Набіг на устричних піратів» [7].

Творчий доробок Марка Твена також широко представлений у перекладах турецькою. Окрім творів видатного сатирика, турецьких критиків цікавлять спогади Марка Твена про його відвідини у 1867 р. Стамбулу та Ізміру. Різні автори детально наводять інформацію про те, як Марк Твен зупинявся в готелі на відомому проєвропейському проспекті Істикляль і написав про район Ускюдар, Золотий Ріг, історичний півострів у книзі "Простаки за кордоном" (1867). Остання публікація за 24 березня 2017 р. (автор Еркама Евлідже), яка з'явилася в одному з турецьких інтернет-видань, привертає посилену увагу своєю назвою: «Вам надзвичайно не сподобаються спогади відомого письменника Марка Твена про подорож Стамбулом». Автор статті дотримується думки про те, що Марк Твен досить негативно, упереджено сприйняв Стамбульський колорит, «... йому не сподобалися ні страви турецькі, ні історичні місця, жодного позитивного відгуку, навіть турецька кави не змогла завоювати серця «примхливого» письменника, навіть здалася йому найгіршим напоєм, який він куштував у немусульманських країнах» [6].

Канонічні для американської літератури ХІХ ст. письменники і досі не перекладені в Туреччині, як, наприклад, Вільям Каллен Брайант. Схожа ситуація і з деякими яскравими представниками американської літератури ХХ ст. Так, натуралізм Теодора Драйзера не користується особливою популярністю серед турків. У перекладі доступний лише відомий роман «Американська трагедія» [1]. Інші твори представлені на книжковому ринку в оригіналі. Проте, враховуючи низький відсоток населення Туреччини, яке читає твори англійською, можна припустити, що творчість Т. Драйзера майже невідома турецькому читачеві. Разом із тим турки добре знають одного з найвідоміших представників «втраченого покоління» Френсіса Скотта Фіцджеральда, відомого в Туреччині насамперед за романом «Великий Гетсбі», а також екранізацією Марком Ентоні «Баз» Лурманном роману (у турецькому дубляжі). Турецькі читачі обізнані із творами модерніста Томаса Стірнза Еліота, насамперед із «Безплідною землею», збірками «Призначення поезії і призначення критики», «Вибрані нариси», п'єсою «Вечірка з коктейлями», працями Джона Сайласа

Ріда. Майже у повному обсязі представлена в Туреччині творчість Ернеста Гемінгвея. Варто зауважити, що праця «Окупований Стамбул», яка вміщує записи, спостереження автора стосовно причин і результатів Першої світової війни, і досі має великий резонанс в турецьких літературних колах. Так, приміром, у новинах м. Маніси за 11 травня 2015 р. пролунала інформація, подана Енгіном Топузом із заголовком-питанням «Гемінгвей був ворогом турків?» Автор статті вважає, що твердження Гемінгвея з приводу тогочасної Туреччини є упередженими і не відповідають дійсності, проте вважати його ворогом турків не варто [8].

Не оминають увагою турецькі поціновувачі художньої літератури й класика літератури жаків першої половини ХХ ст. Говарда Філіпса Лавкрафта, маючи в арсеналі майже повне зібрання прозових творів у перекладі турецькою. Турецький варіант роману «Ловець у житі» вписав ім'я Джерома Девіда Селінджера в турецьку культуру. Лауреат Пулітцерівської премії Гарпер Лі відома в Туреччині завдяки перекладам «Вбити пересмішника» (на сьогодні продається вже вісімнадцяте перевидання), а також «Іди, вартового постав» (2015 р. у перекладі Пюрен Озгьорен). Досить відомий в Туреччині й класик дитячої літератури Лаймен Френк Баум.

Американська драматургія 50-60-х років ХХ ст. представлена в Туреччині іменами Артура Міллера (з 1999 р.), Теннессі Уільямса (з 2000-х рр. «Ніч ігуани», «Трамвай «Бажання»»), а також Едварда Олбі його п'єсою «Хто боїться Вирджинії Вулф?». Вперше п'єса з'явилася на турецькій сцені у 1963 р. у театрі Кентерлер (Стамбул). У 2013-2014 рр. входила до репертуару театру «Оюн Атольєсі».

Наукова фантастика й література жаків американських представників красного письма знайшла своїх турецькомовних шанувальників насамперед завдяки численним перекладам творів Рея Бредбері. Останньою було перекладено збірку «Золоті яблука сонця та інші оповідання» (2016 р. Мегметом Морали). Піджанр кіберпанк у творчому представленні Вільяма Форда Гібсона – досить популярний в Туреччині. Перекладено більшість романів цього автора («Кіберпростір», «Мона Ліза Овердрайв», «Віртуальний світ», «Нейромант», «Ідору» та ін. Новеліст жанру фентезі Роберт Ірвін Говард відомий в Туреччині оповіданнями про Конана.

Постмодерна американська література представлена в Туреччині насамперед Доном Делілло і на сьогодні єдиним перекладеним турецькою мовою твором «Білий шум» (2002), Деном Сіммонсом і його фентезі «Терор», «Друд, або чоловік у чорному» (2014). Твори Стівена Кінга, особливо ті, що були написані після 90-х рр., користуються неабиякою популярністю серед турецьких читачів. Перекладає їх Джанан Кім з Ізміра (коресць по батьковій лінії), наполовину паралізований 32-х річний чоловік, який перетворив хобі (любов до перекладів улюбленого автора) на основне заняття в житті. На сьогодні саме у його перекладах представлений в Туреччині Стівен Кінг.

Бодай загальну уяву має турецький читач про афро-американську літературу. Людина з усіма її чеснотами та вадами, традиціями та спрямованістю у майбутнє представлена у перекладах турецькою мовою творів таких авторів, як Фредерік Дуглас (автобіографія, 2017), Джеймс Мерсер Ленгстон Гюз (поетична збірка), Ральф Еллісон, Еліс Вокер, Тоні Моррісон («Боже, допоможи дитині», «Улюблена», «Найблакитніші очі», «Сула»). Проте немає перекладів творів Харіст Джейкобз, Пола Бітті, Ісмаела Ріда, Джорджа Вашингтона Кебля, Лероя Джонса, Ріти Дав та ін.

Турецький читач із захопленням читає й популярного у XXI ст. американського автора фентезі Джорджа Мартіна (сага «Пісня льоду та полум'я», особливо том «Гра престолів»). З американських Нобелівських лауреатів з літератури турецькою мовою представлені Льюїс Сінклер, Юджин О'Ніл, Джон Стейнбек, Сол Беллоу, Тоні Моррісон, Боб Ділан («Гарантул», 2009). До слова, твори Джона Стейнбека входять у десятку творів зарубіжної літератури, які найбільше перекладаються в Туреччині.

Говорячи про освітній простір Туреччини у ракурсі функціонування в ньому американських студій, варто зазначити наступне: у Туреччині як у державних, так і приватних вищих навчальних закладах досить популярними є факультети «Американська культура і філологія», «Американська й англійська філологія». Так, університети «Бількент» (Анкара), «Хаджеттепе» (з 1982 р.), «Бахчешехір – ВАУ» (з 2006 р.), Егейський університет (Ізмір) (з 1992 р. одна з одинадцяти частин літературного факультету), Анкарський університет (кафедра американської літератури з 1957 р.), університет «Докуз Ейлюль» (Ізмір) (з 1992 р. – викладання англійською), університет «Кадір Хас» (з 19997 р.), Стамбульський університет (з 1982 р.), університет «Халіч» (1999) створюють сприятливі умови для опанування молоддю насамперед англійської мови, інтенсивне вивчення якої відбувається протягом перших двох років навчання, опанування техніки перекладу і набуття знань з американської літератури.

Провідною у літературній американістиці в Туреччині можна вважати кафедру американської літератури Анкарського університету, яка має найбільший досвід у підготовці спеціалістів даного напрямку. Якщо більшість університетів пропонує лише бакалаврські програми з американістики, то кафедра американської літератури забезпечує навчання і в магістратурі та аспірантурі. Магістранти мають змогу засвоїти такі дисципліни, як «Сучасна американська література», «Американський кінематограф», «Жінки-письменниці», «Літературна критика», «Літературний аналіз» та ін. [3].

Створений не так давно факультет американської літератури та культури університету «Бахчешехір – ВАУ» пропонує насамперед такі дисципліни (кожна по три кредити кожного семестру), як «Вступ до англійської та американської літератур», «Історія американської літератури», окремо «Аме-

риканський роман», «Американська поезія», «Американська драматургія», «Літературна критика», «Компаративістика», які читаються виключно англійською мовою. По закінченню навчання студенти мають кваліфікацію фахівця з американської літератури [4].

Випускники кафедри американської культури і літератури університету «Докуз Ейлюль» мають перспективи переважно як усні й письмові перекладачі з англійської. Класичний Стамбульський університет випускає «універсальних фахівців», проте не профорієнтованих, які мають загальні й поглиблені знання з літератури й культури, англійської мови і можуть працювати у будь-якій сфері. Самі студенти і випускники, висловлюючи на різних форумах свої міркування з приводу обраного ними цього факультету, вважають його недостатньо перспективним, адже, незважаючи на чудовий інтелектуальний розвиток, перспективи працевлаштування не відповідають надіям.

Разом із тим, американська література часто-густо стає об'єктом наукових досліджень випускників згаданих кафедр. Ось деякі з тем кандидатських робіт з американської літератури, які були захищені в Туреччині в останні 25 років: «The Female Experience in the Novels of Ellen Glasgow, Elizabeth Madoc Roberts and Francis Newman», «Author(ity) and/of the Reader in Paul Auster's The New York Trilogy», «The Problem of Female Autonomy: Women in Marsha Norman's Plays», «Herlanders: The Development and Transformation of Feminist Utopias in the Literature of the United States», «The Politics of Focalization: The Reproduction of Ideology in Contemporary American Narratives Texts on the Borders: U.S. Latina Writing», «Self-Representations of the Misrepresented-Selfhood and Identity in Autobiographical Texts by Native American Authors» та ін. У Туреччині, як і в багатьох країнах світу, діє програма імені Фулбрайта, участь у якій насамперед беруть студенти та випускники факультетів «Американська культура та література».

Підсумовуючи, варто зазначити, що американські студії представлені в Туреччині хоч і не в повному обсязі, проте достатньому для функціонування й розвитку на східному ґрунті, перекладацькі та освітні візії сприяють збільшенню інтересу до творів американських авторів, до культури США і формують потенціал для подальшого активного «входження» американської літератури до турецького культурного простору.

Список літератури:

1. Dreiser T. İnsanlık suçu / Theodore Dreiser ö II ciltli. [çev. Nihal Yeğinoğlu]. – İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 1970. – 530 s.
2. Tuna D. Bir edebiyat dersinde bir şiiri çevirileriyle okumak: Walt Whitman'ın O Captain! My Captain! Başlıklı şiiri ile Fransızca ve Türkçe çevirileri / Didem Tuna // Edebiyat fakültesi dergisi. – 2016. – Sayı 36. – S. 59-78.
3. Amerikan kültürü ve edebiyatı. Ankara üniversitesi. Режим доступу: <http://www.dtcf.ankara.edu.tr/bati-dilleri-ve->

edebiyatlari/amerikan-kulturu-ve-edebiyati-anabilimdali/

4. Amerikan kültürü ve edebiyatı. BAU Bahçeşehir üniversitesi. Режим доступу: <http://www.bahcesehir.edu.tr/icerik/3308-fen-edebiyat-fakultesi-amerikan-kulturu-ve-edebiyati>

5. Edgar Allan Poe [Elektronный ресурс] // Diyarbakır sanat merkezi. Режим доступу: <http://www.diyarbakirsanat.org/edgar-allan-poe/c621/default.aspx>

6. Evlice E. Ünlü yazar Mark Twain'in İstanbul gezisi izlenimle sizi oldukça rahatsız edecek [Елект-

ронный ресурс]. Onedio – Sosyal içerik Platformu. Режим доступу: <https://onedio.com/haber/unlu-yazar-mark-twain-in-istanbul-gezisi-izlenimleri-sizi-oldukca-rahatsiz-edecek-763071>

7. Jack London'ın üç öyküsü ilk kez Türkçede! Kültür servisi [Elektronный ресурс]. Режим доступу: <http://kulturservisi.com/p/jack-londonin-uc-oykusu-ilk-kez-turkcede-iste-onlardan-biri>

8. Topuz E. Hemingway Türk düşmanı mıydı? [Elektronный ресурс]/ Engin Topuz // Manisa haberleri.com. Режим доступу: <http://www.manisahaberleri.com/engin-topuz-hemingway-turk-dusmani-miydi-makale,800.html>

PEDAGOGICAL SCIENCES

ZUR FRAGE DER VERWENDUNG VON COMPUTERTECHNOLOGIEN IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT DER HOCHSCHULSTUDENTEN

Kistanowa L

*Kandidat der pädagogischen Wissenschaft,
Staatliche Universität von Sotschi*

ON THE QUESTION OF THE USE OF COMPUTER TECHNOLOGIES IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSES OF STUDENTS

Kistanova L.

*Candidate of pedagogical science,
assistant professor of Sochi State University*

Abstrakt:

Der Artikel befasst sich mit einigen Aspekten des Einsatzes von Informations- und Kommunikationstechnologien beim Fremdsprachenunterricht von Hochschulstudenten.

Abstract:

The article deals with some aspects of the use of information and communication technologies in the process of teaching a foreign language to University students.

Stichwörter: Informations- und Kommunikationstechnologien; Fremdsprachenunterricht

Keywords: information and communication technologies; teaching a foreign language

Die moderne Welt verändert sich schnell und was vor kurzem als eine einzigartige Innovation angesehen wurde, ist heutzutage ein alltägliches Phänomen. Das Niveau der Qualifikation eines modernen Dozenten hängt nicht nur von seinem pädagogischen Talent und seinem Fachwissen ab, sondern auch davon, wie effektiv er moderne Technologien in den Bildungsprozess einsetzen kann.

Informations- und Kommunikationstechnologien (IKT) haben im Unterricht einer Fremdsprache ihren gebührenden Platz eingenommen. Die Praxis zeigt, dass sie gegenüber herkömmlichen Lehrmethoden viele Vorteile haben. Darunter sind die Individualisierung des Unterrichts sowie die Intensivierung der selbständigen Arbeit der Studenten bei der Steigerung ihrer kognitiven Aktivität hervorzuheben.

«Für Linguisten und Fremdsprachenlehrer ist die Internetkommunikation interessant und bedeutend, weil das interkulturelle Zusammenspiel ein hohes Niveau der Beherrschung einer Fremdsprache, sowie allgemeine Kenntnisse von kulturellen Besonderheiten anderer nationaler Gemeinschaften verlangt. Da dies auch eines der Hauptziele vom Fremdsprachenunterricht ist, erfordere die Implementierung der Internetkommunikation in den Lehrprozess eine ernsthafte Forschung, die sowohl mit der Linguistik, als auch mit Psycholinguistik verbunden werden soll.»[1,2]

Gleichzeitig sei anzumerken, dass die IKT-Lehrmethode ein sich ständig entwickelndes und dementsprechend unzureichend untersuchtes Phänomen ist. Deshalb sollte bei der Vorbereitung und Durchführung des Lehrprozesses mit Hilfe von Computertechnologien nicht vergessen werden, dass sie neben den unbestreitbaren Vorteilen auch einige Schwächen aufweisen. Unter den Mängeln der Informationsressourcen sollte Folgendes beachtet werden:

Erstens, besteht auf diesem Gebiet eine zunehmende Kluft zwischen der Fortschrittsrate der neuen

Informationstechnologien und deren Beherrschungsgrad von ungeschulten Benutzern.

Zweitens, zeichnen sich nicht alle Computerprogramme durch eine intuitiv klare Benutzeroberfläche, ein entwickeltes Hilfesystem und das Vorhandensein eines effektiven Feedbacks mit dem Benutzer aus, welche ihm ermöglichen, seine Lehrstoffbeherrschung richtig zu beurteilen.

Ein wesentlicher Nachteil wäre auch das Fehlen einer wirklichen Anpassung des im Internet angebotenen Programmmaterials an die Besonderheiten der jeweiligen Lehrgruppe sowie das Fehlen der Kontinuität bei deren Darbietung, was den Lernprozess erschweren kann. In diesem Zusammenhang ist es wichtig, die Fähigkeiten der Fremdsprachenlehrer im Umgang mit Computerprogrammen, im globalen Netzwerk und bei der Erstellung eigener Webseiten zu verbessern.

So eine Reihe von Studien betrachtet, die sich mit den Problemen des Einsatzes von Computertechnologien beim Fremdspracheunterricht der Universitätsstudenten befassen, haben wir folgende Schlussfolgerungen gezogen:

Trotz der Tatsache, dass Computer und Internet für jeden Studenten zugänglich geworden sind, schafft die Internet-Kommunikation neue Probleme, wobei der Lehrer damit rechnen sollte, dass es auch viele Websites gibt, die oft falsche Informationen und sogar Materialien mit grammatischen Fehlern enthalten, die dem Lernprozess nicht verhelfen, sondern ihn beeinträchtigen können. Daher ist der Erfolg der Anwendung von Informations- und Kommunikationstechnologien beim Fremdsprachenunterricht mit der präzisen Auswahl der notwendigen Internetressourcen gemäß den gestellten Lernzielen direkt verbunden.

Daraus kann die Schlussfolgerung gezogen werden, wie wir bereits betont haben, erfordere die Frage der Implementierungsmöglichkeiten der Internet-Kom-

munikationsfunktion im Fremdsprachenunterricht weitere theoretische Begründung und methodische Entwicklung. [2]

Referenzliste:

1. Bowtenko M.A. Computerlinguadidaktik, M.: Wissenschaft, 2005, 409S..

2. Kistanowa L., Tschekulaewa N. Zur Frage der Auswahl von Bildungstechnologien im Fremdsprachenunterricht an den touristischen Hochschulen., Danish Scientific Journal No 6, 2017, S 51

COMMUNICATIVE COMPETENCE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING IN MEDICAL STUDENTS

Mikulets L.

PhD, Assistant of the Department of Propedeutics of Inner Diseases, Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University", Chernivtsi, Ukraine

Abstract:

The article presents ways of forming the communicative competence of medical students. Examples of innovative technologies that promote the formation and improvement of professional communication skills and the development of clinical thinking of future physicians are given.

Keywords: medical education, communicative competence.

Objective. In recent years increases interest of scientists in the fields of organization of training medical specialists; content and management of medical education quality; problem of professionalism development in medical specialists; professional communication skills of future physicians.

Discussion. In today's society it is an important ability for a medical specialist to quickly perceive any form of communication, to acquire necessary information, to reproduce it in dialogue interaction and to manage system of speech communications within its competence. The proficiency, image and success of future specialist depend on the wealth of one's vocabulary, level of communicative culture and language technology.

Kuzmina N. defines professionalism as a measure of mastering modern means of solving professional problems by a person, productive ways of its implementation, and identifies three common features of this phenomenon: 1) possession of special knowledge of the purpose, content, object and means of labor; 2) possession of special skills at the preparatory, executive and final stages of activity; 3) mastering special skills that allow to carry out the activity itself and to obtain desired results [4].

Professionalism of the clinician, in addition to the professional competence, implies a high level of general competencies possession, in particular communicative.

The communicative competence of doctor involves formation of communicative skills and also skills that are necessary for medical interaction and the construction of a therapeutic diagnosis with patient, as well as the presence of certain professional qualities, and first of all, tolerance.

The results of many studies show an inadequate level of communicative competence of future physicians (emotional barriers, emotional instability).

Simulation training significantly brings medical education closer to the real conditions of practical medical activity, promotes the mastery of the system of skills of successful implementation of specific types of professional medical activities and improving the quality of medical care.

However, unfortunately, even with the help of auxiliary materials and phantoms it is impossible to fully reproduce all clinical conditions of doctor's work; no "mannequin" is able to convey emotions of alive person. That is why there are problems in communication between doctor and patient.

In order to develop communication skills for interaction with patients, one of three options of imitation technologies is possible: first is the involvement of a patient-actor ("standardized patient"). The negative side of this technology is the need for additional financing. Second method – to involve volunteer students as statist. This technique, compared with the traditional model of a "standardized patient" does not require any material costs, but the use of volunteer students may not be on a permanent basis, because they need to prepare for classes in other departments. Third option – conducting practical classes by using interactive techniques, such as business games. Such classes are conducted when students have studied most of the diseases.

Already from the third year of studies, medical students need to develop professional linguistic communicative competence, which aims to form professional communication skills in real situations "patient-doctor".

At the Department of Propaedeutic of Internal Diseases, one of the methods of innovative technologies – educational simulation game, or "role-playing game", is used. The role-playing game is conducted during a practical class. The teacher distributes roles between students and they get a specific task. One student acts as a patient, the other one – in the role of a doctor; third student (reviewer) – conducts an analysis of actions of both the patient and the doctor, indicating their inaccuracies and errors. Teacher conducts an analysis of actions of each participant, comments on answers, and acts as a consultant. In the process of a role-playing action, they represent real situations that await them in the future career: the provision of urgent aid in urgent situations, simulation of conditions for some diseases and choosing best treatment tactics for patient [1].

Applying innovative technologies in educational process, namely, the role-play game, allows to master professional communication skills of medical students,

which can include the following: skills of effective transfer of professional information adequately to the situation and psychological characteristics of the patient (skills of accurate, short and specific information transmission, rephrasing information using a variety of speech styles, understanding the meaning of patient statements, etc.) and possessing convincing language skills (skills of effective expression of their point of view, effective reasoning of their language, communication skills for proving the benefits of new technologies and materials for treatment; skills of flexible response to the objections of patient, etc.).

Conclusions. As a result, the formation of communicative competence during all stages of studying at a medical university should be a dominant, system-forming component of the professional training of future specialists in the system of Health Care. New approaches to the development of communicative competence will increase the effectiveness of the process of forming psychological competence of doctors during studying at higher medical establishments. Communicative training should rely not on the transfer of formal

knowledge, but on the formation of professional communication experience and its effective use during medical practice [2, 3].

References:

1. Ilashchuk T.O., Mikulets L.V. Simulation learning technologies during study propaedeutic of internal diseases. *Medical Education*. 2017; 2 (74): 9- 11.
2. Jusef JuV. Teoretichni zasady formuvannya komunikativnoi kompetentnosti majbutnih likariv. *Pedagogichnij proces: teorija i praktika*. 2013; 3: 187-194.
3. Krytskyi I.O., Hoshchynskyi P.V., Krytskyi T.I., Horishnyi I.M., Mochulska O.M., Krytska H/A. Formation of the professional competence of the future doctor at the example of students of the medical faculty in TSMU. *Medical Education*. 2018; 3 (79): 44-47.
4. Kuz'mina N.V. Sozidatel'nyj vektor fundamental'nogo obrazovanija V: Dubasenjuk O.A., Koval'chuk V.A., redaktor. *Materiali mizhnar. nauk.-prakt. konf. Innovacijni pidhodi do vihovannya student'koï molodi u vishhij navchal'nih zakladah; 2014 travnja 22-23; Zhitomir. Zhitomir: ZhDU im. I. Franka; 2014, s. 20-78.*

УДК 37.011.3: 811-051-027.63(477+44)

ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УКРАЇНІ ТА ФРАНЦІЇ

Мединська А. В.

аспірантка,

Хмельницький національний університет,

вчитель англійської мови

Технологічний багатoproфільний ліцей ім. А. Мазура,

м. Хмельницький, Україна

COMPARATIVE-PEDAGOGICAL ANALYSIS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF OF IN UKRAINE AND FRANCE

Medynska A.

postgraduate student

Khmelnytsky National University,

teacher of English

A. Mazur Technological Multiprofiled Lyceum

Khmelnytskyi, Ukraine

Анотація:

У статті розглянуто сучасний стан систем професійного розвитку вчителів іноземних мов в Україні та Франції, здійснено комплексний компаративний аналіз їх організаційно-педагогічних умов, запропоновано шляхи їх вдосконалення.

Результатами дослідження виявлено спільні та відмінні ознаки української та французької систем післядипломної освіти вчителів іноземних мов, що дозволило визначити недоліки організаційно-педагогічних умов професійного розвитку в Україні.

Abstract:

The article studies the current state of professional development systems of foreign language teachers in Ukraine and France, a comprehensive comparative analysis of their organizational and pedagogical conditions is performed, the ways of their improving are suggested.

The results of the study revealed common and different features of the Ukrainian and French systems of continuing education of foreign language teachers, which allowed to determine the shortcomings of organizational and pedagogical conditions for professional development of foreign language teachers in Ukraine.

Ключові слова: професійний розвиток вчителів; вчителі іноземних мов; Франція; післядипломна освіта; підвищення кваліфікації вчителів; реформа освіти; порівняльно-педагогічний аналіз; порівняльна педагогіка.

Keywords: teaching professional development; foreign language teachers; France; continuing education; teacher training; educational reform; comparative pedagogical analysis; comparative pedagogy.

Вступ. На сучасному етапі реформування системи освіти України, із впровадженням «Нової української школи», трансформації системи післядипломної освіти існуючої моделі навчання відповідно до потреб сучасності, створення нової нормативно-правової бази та дослідження засобів подальшого вдосконалення професійного розвитку вчителів набуває актуальності. Особлива увага приділяється новим підходам до професійного розвитку вчителів, що вимагає вивчення зарубіжного досвіду. Впевнений вектор нашої держави до євроінтеграції, можливість вступу України в Європейський Союз, країни-члени якого популяризують плурілінгвізм, актуалізує питання вдосконалення системи післядипломної освіти вчителів іноземних мов. Окрім того, на характер і зміст професійного вдосконалення педагога та розвиток його професійної компетентності впливає зміна соціокультурного контексту вивчення іноземних мов, як засобу міжнародного спілкування. [6]

Вважаємо доцільним дослідження досвіду Франції, країни з давньою історією освіти, яка першою запропонувала підвищення кваліфікації вчителів [21], неперервна система якої вважається однією з найкращих у світі, та вивчення іноземних мов в початковій і середній школах є пріоритетним предметом [16].

Сучасні реформаційні процеси в професійному розвитку вчителів, внаслідок дискусій науковців на різних площадках: конференціях, семінарах, курсах підвищення кваліфікації, в медійному просторі, засобах масової інформації тощо, знайшли своє відображення в українському суспільстві та освітньому просторі.

Питання підвищення кваліфікації вчителів у Франції теоретично обґрунтовано у працях Ю. Несіна [5], В. Лашихіної [4], Ковальчука В. І. [3] та ін.

Аналіз наукової літератури свідчить про суттєвий доробок французьких та європейських вчених щодо професійної підготовки, становлення і розвитку педагогічних кадрів, вчителів сучасних живих мов. П. Ле Дуароном [24] дано визначення освіти впродовж життя у Франції, Б. Корню [14] розглянуто підготовку та професіоналізацію вчителів, Ф. Перену [23] охарактеризовано теоретичні основи та організаційно-педагогічні умови професійного розвитку вчителів та ін.

Однак, здійснений аналіз науково-педагогічних джерел доводить, що проблема організації професійного розвитку вчителів іноземних мов у Франції до сьогодні не була предметом спеціального дослідження в Україні, що підтверджує *актуальність* теми та зумовлює необхідність вивчення прогресивних ідей французького досвіду для обґрунтування перспектив їхнього використання в освітньому просторі України, зокрема у післядипломній професійній підготовці вчителів іноземних мов.

Мета дослідження – виявлення недоліків української системи післядипломної освіти вчителів

іноземних мов на основі цілісного порівняльно-педагогічного аналізу організаційно-педагогічних умов професійного розвитку вчителів іноземних мов в Україні та Франції задля можливості подальшої розробки рекомендацій щодо шляхів їх усунення та використання прогресивних ідей французького досвіду у системі безперервної педагогічної освіти України.

Відповідно до мети дослідження визначено такі основні *завдання* дослідження:

- охарактеризувати сучасний стан професійного розвитку вчителів іноземних мов в Україні та Франції;

- здійснити порівняльно-педагогічний аналіз професійного розвитку вчителів іноземних мов в Україні та Франції

- виявити недоліки у вітчизняній системі післядипломної освіти вчителів іноземних мов на основі проведеного аналізу.

Для реалізації визначених завдань використано комплекс взаємодоповнюючих *методів*:

- структурно-системний метод для виявлення структурних й функціональних особливостей системи безперервної педагогічної освіти України і Франції;

- компаративно-педагогічний для порівняння і виявлення подібних і відмінних підходів у професійному розвитку вчителів іноземних мов французького та українського досвідів;

- пошуковий для формування узагальнених висновків, виявлення раціонального і практично ціннісного у наукових роботах з порівняльної педагогіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Трансформація сфери зумовлює зміни статусу самого вчителя. Концепцією Нової Української Школи затверджено нові професійні стандарти, що є базою професійного розвитку, в тому числі, і вчителів іноземних мов, які почали навчання учнів з 2018 року в «новій школі». Відповідно до цього, створена мережа установ незалежної сертифікації, в якій здійснюється зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічних працівників. У всіх установах цієї мережі виявляють вчителів з високим рівнем професійної майстерності, які володіють методиками компетентісного навчання, новими освітніми технологіями та сприяють їх поширенню [6].

Проте, існує низка характерних ознак професійного розвитку вчителів іноземних мов в Україні, які наразі знаходяться на стадії розроблення/розвитку/впровадження.

Для досягнення мети дослідження, нами було проведено порівняльно-педагогічний аналіз забезпечення безперервного професійного розвитку вчителів іноземних мов (далі - ПРВІМ) у Франції та Україні, який виявив спільні та відмінні ознаки. Даний аналіз представлено у таблицях 1, 2:

Порівняльно-педагогічний аналіз теоретичних засад безперервного професійного розвитку вчителів іноземних мов в системах післядипломної освіти України і Франції

Критерій	Україна	Франція
Поняттсво-категоріальний апарат ПРВІМ	<u>Посада:</u> вчитель початкових класів; вчитель ЗНЗ; викладач ВНЗ. [8] <u>Професійне зростання:</u> підвищення кваліфікації; післядипломна освіта; безперервний професійний розвиток[3]	<u>Посада:</u> викладач 1 ступеня; викладач 2 ступеня; викладач ВНЗ. [16] <u>Професійне зростання:</u> підготовка, що триває; освіта впродовж життя; професійне вдосконалення [16]
Нормативно-правова база ПРВІМ	Закони України «Про освіту (2017), «Про професійний розвиток працівників» (2012), «Про повну загальну середню освіту» (2020); Постанови КМУ; Накази і листи МОН України; Накази та листи місцевих органів освіти та науки; Рамка безперервного професійного розвитку вчителів іноземних мов, Типова програма підготовки вчителів іноземних мов [9 - 11]	Освітній кодекс; декрети, накази та циркуляри Міністерства національної освіти та молоді; Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2003); Генеральний план підвищення кваліфікації педагогічних працівників [15, 16]
Зміст програм ПРВІМ	Розвиток лінгвістичних компетентностей; педагогічної майстерності; дослідницької компетентності; ІКТ компетентності; емоційного інтелекту; розвиток педагогічних компетентностей вчителів, які працюють в НУШ; інноваційні методики викладання; методики інклюзивного навчання, ігрових технік. [1, 12-14]	Розвиток мовних навичок вчителів; медійної грамотності; ІКТ компетентностей; навичок роботи в інклюзивній освіті; міжкультурної компетентності; театральних здібностей; науково-дослідницької компетентності; аналіз наявних практик; вдосконалення тренерських навичок; вдосконалення умінь гейміфікації; підтримка рефлексивної поведінки вчителів. [15, 17- 21]
Методи ПРВІМ	Комунікативний, аудіовізуальний, інтерактивний, гейміфікаційний, проєктний, інсценізація, моделювання ситуацій. [2, 9, 11]	Комунікативний, інтерактивний, рефлексивний, аудіовізуальний, гейміфікаційний, проєктний, інсценізація. [17- 21]
Форми організації ПРВІМ	<u>За способом організації:</u> очна (денна, вечірня), заочна (дистанційна), очно-дистанційна, очно-заочна, <u>За місцем організації:</u> інституційна, дуальна, на робочому місці (в школах). [2 - 9]	<u>За способом організації:</u> академічне навчання (очне, дистанційне, гібридне, колективне, індивідуальне), науково-дослідна діяльність, віртуальна <u>За місцем організації:</u> інституційна, дуальна, он-лайн навчання, за місцем роботи. [15, 18 - 21]
Види ПРВІМ	Навчання за програмою підвищення кваліфікації, академічна мобільність; наукове стажування; самоосвіта; здобуття наукового ступеня/вищої освіти. [2 - 9]	Курси підвищення кваліфікації; професійна академічна мобільність; самоосвіта; участь у театральних студіях; у проєктах професійного розвитку, у тому числі, наукових [20]
Моделі організації ПРВІМ	Компетентісна, диверсифікована, пролонгована, особистісно-орієнтована, міжгалузева [6 - 9]	Університетська, шкільна (схоластична), контрактна, компетентісна, інтерактивно-рефлексивна, віртуальна [16, 20]

*Складено автором

Порівняльно-педагогічний аналіз організаційних засад безперервного професійного розвитку вчителів іноземних мов в системах післядипломної освіти України і Франції

Критерій	Україна	Франція
Суб'єкти підвищення кваліфікації/Провайдери ПРВІМ	<u>Державні</u> : заклади післядипломної освіти, вищі навчальні заклади, місцеві методичні центри, державна онлайн платформа НУШ. <u>Недержавні</u> : організації неформальної освіти, недержавні он-лайн платформи, міжнародні освітні центри з викладання іноземних мов, недержавні громадські організації, об'єднання вчителів. [2, 9, 10, 12]	<u>Національні</u> : Вищі Інститути Викладання та Виховання, Інститут підвищення кваліфікації в галузі освіти, Франс Едюкасьйон ентернасьйональ, державні он-лайн платформи, Національний центр дистанційної освіти, мережі французьких закордонних шкіл, мережа Канопе. <u>Недержавні</u> : громадські організації, французькі та/або міжнародні об'єднання/асоціації/федерації вчителів іноземних мов [16 - 21]
Провайдери міжнародної академічної мобільності для ПРВІМ	<u>Державні</u> : відсутні <u>Міжнародні</u> : Erasmus+, eTwinning Plus [12]	<u>Державні</u> : 9 організацій <u>Міжнародні</u> : Erasmus+, eTwinning Plus [12]
Дистанційна освіта в ПРВІМ	<u>Державні ресурси для розміщення вітчизняних розробок</u> : НУШ для вчителів англ. мови <u>Державні ресурси для розміщення іноземних розробок</u> : сайт МОН, сайти закладів післядипломної освіти, сайти місцевих департаментів та управлінь <u>Недержавні ресурси</u> : студія EdEra, eTwinning, Європейська платформа освіти дорослих, Європейський молодіжний портал, платформи іноземних та вітчизняних видавництв, освітніх порталів, громадські організації. [6, 11, 12]	<u>Державні ресурси для розміщення вітчизняних розробок</u> : Портал Eduscol, мережа Saporé, CNED, INTEF, ENS Lyon онлайн платформи (Magistere, NéoPassaction, AprendreINTEF, La Clé des langues), ресурси INSPÉ, BAN eTwinning France, ресурси міжнародних організацій, мереж французьких закордонних закладів, MOOC, інтернет-конференції та ін. [12, 20] <u>Недержавні ресурси</u> : міжнародні організації, мережі недержавних французьких закордонних закладів, асоціації, MOOC та ін. [12, 20]
Мовний спектр ПРВІМ	Англійська, німецька, французька, іспанська, португальська	Англійська, німецька, італійська, арабська, китайська, іспанська, португальська, японська, польська, іврит, російська, голландська [19, 21]
Провайдери ПР вчителів державної мови як іноземної	Відсутні (Інститут неперервної освіти ім. М. П. Драгоманова – для викладачів української як іноземної в ЗВО) [1]	6 структурованих розгалужених організацій, заручених підтримкою держави [19, 21]
Асоціації/об'єднання вчителів ІМ	<u>Українські</u> : 2 асоціації <u>Міжнародні</u> : 2 асоціації [7, 12]	<u>Французькі</u> : 6 асоціацій <u>Міжнародні</u> : 4 організації [17 - 18]
Управління і контроль за якістю ПРВІМ	Міністерство освіти і науки України; Державна служба якості освіти; Український центр оцінювання якості освіти; акредитовані незалежні установи оцінювання та забезпечення якості ПРВІМ України; обласні, районні, міські департаменти та управління освіти [10 - 13]	Рада Європи; Міністерство національної освіти і молоді; Міністерство Європи та закордонних справ; Міністерство вищої освіти, досліджень та інновацій; Національна рада з оцінювання шкільної освіти; Генеральне управління шкільної освіти; Генеральне управління трудовими ресурсами; Академічна делегація підготовки кадрів національної освіти, керівний апарат регіональних академій; регіональні комісії з вивчення іноземних мов [16, 17 - 20]
Фінансування ПРВІМ	Державне, місцеве, міжнародне грантове, донатіване, інші джерела, не захищені законодавством [8 - 10]	Державне, міжнародне грантове, публічне (кошти громадських організацій), спонсорське, донатіване [16, 20]

*Складено автором

Отже, порівняльно-педагогічний аналіз особливостей професійного розвитку вчителів іноземних мов Франції та Україні, здійснений на основі вищеописаних досліджень, дав змогу виявити спільні та відмінні ознаки, а також, як результат, низку недоліків вітчизняної системи післядипломної освіти, шляхи усунення яких залишаються невизначеними. Наведемо основні з них: відсутність Освітнього кодексу; відсутність генерального плану та чіткої стратегії підвищення кваліфікації педагогічних працівників; відсутність проєктів професійного розвитку для участі вчителів, у тому числі наукових; відсутність театральних студій; мала кількість закладів неперервної освіти, де поєднуються магістратура, педагогічна інтернатура і курси підвищення кваліфікації; відсутність державного дистанційного навчального закладу; малий обсяг програм міжнародної академічної мобільності та мала кількість їх провайдерів; відсутність єдиної точки доступу до інформаційних ресурсів різних закладів з вивчення і викладання іноземних мов; мала кількість державних он-лайн платформ для ПРВІМ, малий обсяг вітчизняних розробок матеріалів для розміщення на державних ресурсах; відсутність спільних наукових проєктів закладів післядипломної освіти щодо впровадження ІКТ; малий обсяг мовного спектру пропозиції ПРВІМ; відсутність напрямів перепідготовки і підвищення кваліфікації за спеціальністю «Українська мова як іноземна» для вчителів середніх навчальних закладів; відсутність мережі державних українських шкіл за кордоном; відсутність популяризації створення і роботи професійних асоціацій вчителів іноземних мов та ін.

Загалом, дослідженням встановлено, що в обох країнах професійний розвиток учителів здійснюється на засадах компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходів, імплементації зарубіжного досвіду, інноваційності, науковості, добровільності навчання, демократизації навчання, спрямованих на інтелектуально-креативний розвиток учителів.

Вперше, окрім професійної підготовки та професійного становлення, розглянуто професійний розвиток вчителів-спеціалістів іноземної філології Франції. Дане дослідження, на відміну від результатів інших досліджень професійного розвитку та системи підвищення кваліфікації вчителів, дозволяє не тільки виявити «слабкі місця» вітчизняної системи післядипломної освіти, а й ґрунтуючись на виявлених недоліках, запропонувати шляхи їх усунення.

Висновки. В умовах динамічного реформування вітчизняної шкільної освіти, набуває виняткової актуальності і необхідності якісне вдосконалення вчителів іноземних мов як вчителів нової форми, які є активними учасниками реформи Нової школи України. На нашу думку, імплементація західної моделі професійного розвитку вчителів іноземних мов є одним із найголовніших факторів успішного реформування.

Впровадження французького досвіду може сприяти практичному вдосконаленню змістового, операційного та науково-методичного компонентів

професійного розвитку вчителів іноземної мови в Україні.

Загалом, поступова адаптація національної системи освіти України до європейських вимог і критеріїв уможливила усвідомлення значущості якісного безперервного професійного розвитку учителів іноземних мов для покращення статусу нашої держави в міжнародному освітньому просторі.

Виконаний порівняльно-педагогічний аналіз актуалізує усвідомлення потреби вдосконалення системи післядипломної освіти в Україні й дозволяє обґрунтувати науково-методичні рекомендації щодо усунення недоліків, а також виявлення та подальшого використання прогресивних ідей французького досвіду в українській педагогічній реальності з метою покращення стану професійного розвитку вчителів іноземних мов.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у компаративному аналізі інноваційних методів у професійному розвитку вчителів іноземних мов, особливостей наставництва, сертифікації, шляхів підвищення мотивації до професійного розвитку, зниження рівня професійного вигорання, а також у розробці науково-методичних рекомендацій щодо виокремлення прогресивних ідей французького досвіду та їх впровадження в українській системі післядипломної освіти.

Список літератури:

1. Баран Н. Окремі аспекти викладання української мови як іноземної. Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної: Міжнародна науково-практична конференція 19 квітня. Біла церква-Білоцерківський НАУ, 2019. С. 3-6.
2. Деякі питання кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова КМ України від 21.08.2019 р. № 800 {з змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1133 від 27.12.2019} URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.01.2020)
3. Ковальчук В. І. Професійний розв'язок учителів: зарубіжний досвід. Освітня політика: портал громадських експертів. Опубліковано: 17.09.2015 URL: <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/485-profesijnij-rozvitok-uchiteliv-zarubizhnij-dosvid> (дата звернення: 07.03.2020).
4. Лащихіна В. П. Розвиток системи підготовки педагогічних кадрів у Франції (друга половина XX – початок XXI століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 / В. П. Лащихіна. – К., 2009. – 20 с.
5. Несін Ю. М. Система підвищення кваліфікації вчителів у Франції: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська акад. непер. освіти». Херсон. обл. ради 2012. 254 с.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016 р. / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 07.03.2020).

7. Про АУГ. URL: <https://udgv.org/pro-aug>. (дата звернення: 09.01.2020)
8. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 21.11.2019)
9. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 року. Розділи: «Учитель отримує реальні можливості для педагогічної свободи»; «Педагогічна інternатура для молодого вчителя»; «Більше можливостей для педагогічного зростання вчителів». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/prijnyato-novij-zakon-pro-povnu-zagalnu-serednyu-osvitu-za-progolosuvali-450-nardepiv> (дата звернення: 21.01.2020)
10. Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12.01.2012 № 4312-VI Зміст. Чинний зі змінами. Перевірено 08.07.2019. https://kodeksy.com.ua/pro_profesijnij_rozvitok_pratsivnikiv.htm (дата звернення: 21.11.2019)
11. Рамка безперервного професійного розвитку вчителів. / Британська Рада. Міністерство освіти і науки України. 2012, 36 с. URL: https://4de768e8-93e4-4b18-a62f-857cb66f136e.filesusr.com/ugd/15b470_e9c3218bdca1441685aae3fc07961982.pdf (дата звернення: 05.03.2020)
12. Українське відділення Міжнародної асоціації викладачів англійської мови як іноземної URL: <https://ukraineiatefl.wixsite.com/iateflukraine/professional-development>. (дата звернення 13.02.2020)
13. Association des Professeurs des Langues Vivantes. URL: www.aplv-languesmodernes.org. (dernier accès : 12.01.2020)
14. Bernard Cornu Teacher Education in France: Universitisation and professionalization – from IUFMs to ESPEs, Education Inquiry, Volume 6, 2015 - Issue 3: Special Issue: Teacher Education Policies and Developments in Europe, Article: 28649 | Published online: 01 Sep 2015. DOI: 10.3402/edui.v6.28649. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3402/edui.v6.28649> (dernier accès : 05.11.2016)
15. Cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer (CECR), 2003 URL: <https://www.coe.int/fr/web/common-european-framework-reference-languages> (dernier accès : 20.01.2017)
16. Code de l'éducation. Version consolidée au 29 novembre 2019. URL : https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?sessionid=CFDFB419988936E7EB436734A863E11E.tplgfr24s_1?idSectionTA=LEGISCTA000027682795&cidTexte=LEGITEXT000006071191&dateTexte=20191119
17. Conseil de l'Europe, La compétence interculturelle pour tous – Apprendre à vivre dans un monde pluriel, Série Pestalozzi, n° 2, Strasbourg, 2012.
18. Échanges et actions de formation à l'étranger pour les enseignants - année 2020-202. NOR : MENC1926934N. note de service n° 2019-196 du 14-1-2020. Le Bulletin officiel de l'éducation nationale. URL: www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/bo (dernier accès : 02.02.2020)
19. Enseigner les langues vivantes. Eduscol. Ministère de l'Éducation Nationale et de la Jeunesse. URL: <https://eduscol.education.fr/pid31432/enseigner-les-langues-vivantes.html> (dernier accès : 20.01.2020)
20. Formation continue. Schéma directeur de la formation continue des personnels de l'éducation nationale - 2019-2022 Le Bulletin officiel de l'éducation nationale. NOR : MENH1927275C circulaire n° 2019-133 du 23-9-2019 MENJ – DGESCO C1-2 – DGRH F1 URL: <https://www.education.gouv.fr/pid285/le-bulletin-officiel.htm> (dernier accès : 20.01.2020)
21. Langues vivantes. Eduscol. Ministère de l'Éducation Nationale et de la Jeunesse. URL: <https://eduscol.education.fr/langues-vivantes/> (dernier accès : 29.12.2019)
22. Le plan Condorcet pour l'instruction publique (par Jean Jaurès). Mise en oeuvre: 19 mai 2019. URL: <http://www.gauchemip.org/spip.php?article5605> (dernier accès : 15.11.2019).
23. Perrenoud, Ph. L'organisation du travail, clé de toute pédagogie différenciée. Avec une postface de Jean-Michel Zakhartchouk Paris : ESF, 2011. URL : https://www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/ph_main/OUVRAGES/Perrenoud_2012_A.html (dernier accès : 20.11.2019)
24. Pierre Le Douaron. La formation tout au long de la vie. Revue française d'administration publique. 2002/4 (no 104), p. 573 – 580 URL: <https://www.cairn.info/revue-francaise-d-administration-publique-2002-4-page-573.htm> (dernier accès : 05.11.2019).

PHILOSOPHY AND HISTORICAL STUDIES

ИСТОРИЯ ВИДЕОИГРОВОЙ ИНДУСТРИИ: ПЕРВЫЙ КРИЗИС

Николаев Н. И.,

*ФГАОУ ВО «Северо-Восточный федеральный университет имени М.К.Аммосова», город Якутск
студент*

Николаева И.В.,

*к.э.н., доцент,
ФГАОУ ВО «Северо-Восточный федеральный университет имени М.К.Аммосова», город Якутск
научный руководитель*

HISTORY OF THE VIDEO GAME INDUSTRY: THE FIRST CRISIS

Nikolaev N.,

*Federal State Autonomous Educational Institution of Higher Education
"North-Eastern Federal University named after M.K. Ammosov", Yakutsk
student*

Nikolaeva I.,

*Ph.D., associate professor,
Federal State Autonomous Educational Institution of Higher Education
"North-Eastern Federal University named after M.K. Ammosov", Yakutsk
scientific director*

Аннотация:

В статье рассматриваются исторические причины, которые привели к первому мировому кризису новой отрасли информационно-коммуникационных технологий – видеоигровой индустрии. Сформулированы краткие итоги кризиса, которые повлияли на дальнейшее развитие отрасли.

Abstract:

The article examines the historical reasons that led to the first global crisis of the new industry of information and communication technologies - the video game industry. Brief results of the crisis have been formulated, which influenced the further development of the industry.

Ключевые слова: игры, видеоигровая индустрия, кризис, консоль.

Keywords: games, video game industry, crisis, console.

Видеоигровая индустрия сегодня является крупнейшей отраслью сферы информационных технологий. Помимо того, что новые модели бизнеса, порожденные повсеместным распространением компьютерных игр, активно вплетаются в современные формы цифровой экономики, видеоигровая индустрия представляет собой новый вид искусства, по аналогии с кинематографом. Именно поэтому всесторонние аспекты видеоигровой индустрии представляют собой научный интерес с разных сторон: от философии и социологии, до экономики и техники.

Первыми компьютерными играми считаются игры «ОХО» (1952 год), «Теннис для двоих» (1958 год), «Spacewar!» (1961 год), сама же индустрия ведет свой отсчет с 1966 года, с выпуска аркадной игры «Pegiscore» компанией Sega. С тех пор компьютерные игры развивались и росли совместно с развитием технологий, попутно взаимно обогащаясь [9].

Множество постулатов современного общества имеют корни в развитии видеоигровой индустрии. Особенно это касается развития таких понятий, как «интеллектуальная собственность» и «авторское право». Как любое новое явление, компьютерные игры прошли свой путь становления социально-экономических отношений внутри индустрии.

Первые видеоигры выпускались на консолях – специальных приставках. Т.е. развитие индустрии

шло параллельно с развитием информационных технологий. В данной статье представлены результаты анализа первого крупного кризиса отрасли – видеоигрового кризиса 1983 – 1985 гг.

В период 1960-1980 годы видеоигровая индустрия переживала бурный рост, особенно в технологически развитых странах США, Европы и Японии. Уже тогда стал виден мощный экономический потенциал этой индустрии развлечений. Кризис 1983 года стал поворотным событием для отрасли, изменивший подход к разработке и дистрибуции видеоигр во всем мире. Причины, которые создали этот обвал игровой индустрии на рынке развлечений, и последствия этого кризиса разнообразны и множественны, но можно выделить самые важные из них.

Рассмотрим социально-экономическую ситуацию главного потребителя рынка видеоигровой индустрии – США. Французский экономист Жан Фурастье в свое время назвал послевоенный период Америки «славным тридцатилетием» (1945-1975) [7]. Действительно, в этот период в США наблюдалась рекордно низкая безработица и резкий скачок в сфере развития технологий. Так, если среднестатистическому американцу в послевоенный период необходимо было работать 167 часов, чтобы купить холодильник, то уже в начале 1970-х стоимость холодильника ему обходилась в 93 часа работы. В соответствии с развитием технического прогресса бурный рост переживали всевозможные бытовые

службы, инфраструктура и главное медиа своего времени - телевидение.

С 1947 по 1973 год валовый внутренний продукт США вырос с 2 трлн.долл. до почти 6 трлн.долл. то есть почти в три раза. Реальные располагаемые доходы населения выросли почти в два раза [7].

В начале 70-х в США уже стало обыденностью, что с каждым годом начинает повышаться уровень инфляции. В 1973 году Америку сотряс первый нефтяной кризис: 13 арабских стран отказались поставлять нефть американцам и их союзникам из-за их поддержки Израиля. Стоимость нефти вместо привычных 3 долл./баррель возросла до 12 долл./баррель. Такой резкий рост энергоносителей повлиял на рост цен бытовой техники и снижению заработных плат обычных американцев – так мировой нефтяной кризис затормозил развитие видеоигровой индустрии.

Игровая индустрия была относительно молода в то время, и регулирование производственных отношений внутри отрасли можно было сравнить с «Диким Западом». Крупнейшей компанией-лидером по производству игровых автоматов и консолей в 1970-х годах была компания Atari Games с игрой Pong. Отличительной особенностью компаний видеоигровой индустрии того периода была полная производственная цепочка: идея – техническая реализация – производство автоматов / консолей.

Отсутствие нормативно-правовых отношений в сфере интеллектуальной собственности привело к наводнению рынка игровыми приставками. Ярким примером этого могут послужить многочисленные клоны Atari 2600 вроде Coleco Gemini, Intellivision и Tandyvision [8]. Покупатель того времени не знал, что ему покупать: консоли мало отличались друг от друга, и игры на каждой приставке были одинакового качества.

На игровые приставки того времени также было оказано давление со стороны первых коммерчески доступных микрокомпьютеров по типу Apple II, Commodore PET и TRS-80. До этого компьютеры на базе микросхем представляли из себя больше «дорогие игрушки для любителей радиоэлектроники», и часто продавались в виде комплектов для самостоятельной сборки. К 1982 году рынок компьютеров переживал стремительный рост, что позволило многим производителям снизить цену на свои устройства, например, как TRS-80 Color Computer – до 379 долларов, а Commodore снизил цены на свои модели VIC-20 до 199 долларов и Commodore 64 – до 499 долларов [1], что было сопоставимо с ценами на игровые приставки.

Поскольку домашние компьютеры того времени имели больше памяти, более мощные вычислительные процессоры и графические, звуковые возможности, по сравнению с игровыми консолями, они приобретались более искушёнными игроками, при этом возможности персонального компьютера значительно превосходили смысловую нагрузку игровой консоли – ПК были предназначены для бытовых целей: редактирование текста,

бухгалтерский учет и проч., что положительно сказывалось на росте спроса компьютеров среди обычных граждан. Кроме того, большим преимуществом игр для домашних компьютеров была возможность легкого копирования, так как игры для них продавались на гибких дисках или магнитных лентах, в отличие от кассет с Постоянным Запоминающим Устройством для игровых консолей.

Использование магнитных носителей позволило ввести полноценную возможность сохранять прогресс, что требовалось ввиду возросшей сложности и комплексности игр в целом, и было недоступно на приставках того времени.

Отличался и подход к рекламе. Например, главный конкурент Atari – компания Commodore вела более агрессивную рекламную кампанию, которая разъясняла, что ребенку, поступившему в колледж, лучше было бы приобрести домашний компьютер, нежели игровую приставку. При этом наличие собственного производителя микросхем MOS Technology, позволила фирме значительно снизить цены на свои устройства. Началась масштабная ценовая война между двумя гигантами: Atari и Commodore, что послужило толчком к кризису видеоигровой индустрии.

Компания Atari вела крайне бесчеловечную по современным меркам политику по отношению к разработчикам своих игр. Их имена не вносились в титры вышедших игр или же изменялись в угоду «сохранности частной жизни», что привело к уходу многих профессионалов из Atari и основанию первой издательской видеоигровой компании Activision. Сразу после образования Activision был подан судебный иск от Atari, но ей так и не удалось добиться наложения судебного запрета вплоть до закрытия дела в 1982 году [2]. Суд вынес решение, которое позволяло сторонним компаниям разрабатывать игры для приставок без их ведома, что привело к настоящему хаосу, где инженеры и программисты переходили из одной компании в другую, а молодые и неопытные разработчики засоряли рынок посредственными играми, которые копировали друг друга. Наступил период застоя идей и большинство игр разрабатывалось с целью получения прибыли на игровом буме начала 80-х, что нанесло индустрии еще больший урон.

Журнал Byte констатировал в декабре 1982 года: «В 1982 году лишь некоторые игры открыли новые горизонты... Если публике действительно нравится какая-то идея, из неё стремятся выжать всё возможное, и на прилавках появляются многочисленные клоны, раскрашенные в разные цвета. Это продолжается, пока публика не теряет интерес, или не выходит что-то более притягательное. Единственное, что хотят компании, поверившие, что микрокомпьютерные игры – это хула-хуп 1980-х, лишь быстрые деньги» [3].

Большинство экспертов считают, что главной причиной краха гиганта Atari является коммерческий провал двух игр для Atari 2600: «Pac-Man» и «E.T.» (по мотивам художественного фильма Стивена Спилберга).

Если игра «Pac-Man» была среднестатистической на фоне множества аналогов, то игра «E.T.» упоминается экспертами как «одна из худших игр за всю историю» [5]. Стремясь успеть к сезону рождественских распродаж, Atari отвела на разработку игры всего шесть недель и произвела огромное количество копий, которые так и остались на складах. Многие источники указывают на то, что для освобождения складов компания Atari прибегла к физическому захоронению ненужных копий игры. После такого финансового провала Atari была разделена на две компании в соответствии с направлениями бизнеса: на производителя аркадных продуктов и на производителя домашних продуктов. Крах крупнейшего игрока на рынке стал причиной видеоигрового кризиса 1983-85 гг.

Тем не менее, кризис оказал огромное влияние на дальнейшее развитие видеоигровой индустрии: начиная от системы дистрибуции игр до смещения парадигмы власти от американских производителей игр / приставок до японских. Можно выделить две категории последствий этого кризиса: непосредственный эффект и долговременный эффект.

Непосредственным эффектом можно назвать тотальное сокращение рынка видеоигр с 3 млрд.долл. в 1983 году до 100 млн.долл. в 1985 году. Это было вызвано тем, что многие игровые компании после краха не смогли выплачивать своим сотрудникам зарплаты и платить возмещение магазинам. Также многие гиганты вроде Intel просто закрыли свои игровые подразделения. Многие магазины перестали продавать видеоигры, что продлилось несколько лет.

У обычного покупателя сложился стереотип о том, что видеоигры для домашних приставок были некачественными, и в основном представляли из себя клоны более качественных игр для аркадных автоматов. Именно этот культурный барьер был самым сложным препятствием для японской Nintendo, которая решила выпустить свою «Famicom» в США. В 1986 году президент Nintendo Хироси Ямаути отметил: «Падение Atari произошло из-за того, что они дали слишком много свободы сторонним разработчикам, которые заболотили рынок мусорными играми». Для предотвращения этого Nintendo ввела ограничения для сторонних компаний на количество ежегодно выпускаемых на их системе игр, а также ввела так называемую «Печать Качества», которую разрешалось наносить только на то оборудование и те игры, которые соответствовали стандартам качества самой Nintendo [4]. Так началось международное регулирование коммерческих отношений внутри самой отрасли.

Кризис имел и долговременные эффекты. В первую очередь это - переход от лидерства на рынке игровых приставок от компаний США к японским производителям, что можно проследить и в наше время с лидерством Sony и ее известными игровыми приставками Playstation и Nintendo.

Во-вторых, это меры защиты и контроля производства игр. Сначала это было выражено во внут-

ренней защите Nintendo, а затем переросло в полноценный закон о качестве цифровых продуктов в США.

В-третьих, со временем появилась здоровая конкуренция среди разработчиков и издателей видеоигр и видеоигровых приставок. Так как Nintendo делала упор на внутренние разработки и вела жесточайшую монопольную политику, то в США был обновлен антимонопольный закон, включив в себя игровую индустрию, что позволило более маленьким компаниям вести сотрудничество с крупными игроками на рынке вроде Sega и Sony.

Сегодня общепризнанным является выделение направлений видеоигровой индустрии в зависимости от аппаратно-программных систем, позволяющих запускать интерактивные игровые приложения: консольные игры, компьютерные игры (ПК-игры) и мобильные игры [9].

Подводя итоги исторического обзора, можно сказать, что ниша рынка консольных игр неуклонно уменьшается, в отличие от доли рынка мобильного гейминга, который постоянно растет. Эта новая отрасль индустрии развлечений начинает повторять историю развития консольных игр. В целом большинство экспертов считают, что видеоигровая индустрия переросла себя и сейчас находится в стагнации из-за стремительного развития микропроцессоров и технологий, и отсутствие новых идей, больший уклон в соревновательные многопользовательские игры может привести к подобному кризису вновь.

Список литературы.

1. Ahl, David X. The first decade of personal computing // Creative Computing. – 1984. - Т.10, № 11: p.30. – URL: https://www.atarimagazines.com/creative/v10n11/30_The_first_decade_of_perso.php (дата обращения: 31.08.2020).
2. Beller. Piter C. Activision's Unlikely Hero // Forbes. 2009. – № 2. – URL: <https://www.forbes.com/forbes/2009/0202/052.html#691aa0631a16> (дата обращения: 31.08.2020).
3. Clark, Pamela. The Play's the Thing // BYTE (December 1982), p 6. – URL: https://archive.org/stream/byte-magazine-1982-12/1982_12_BYTE_07-12_Game_Plan_1982#page/n7/mode/2up (дата обращения: 31.08.2020).
4. Takiff, Jonathan. Video games gain in Japan, are due for assault on U.S. // The Vindicator (June 20, 1986), p. 2. – URL: <https://news.google.com/newspapers?id=QBhcAAAAIABAJ&sjid=MIUNAAAAI-BAJ&pg=2846,1271636>
5. Townsend, Emru The 10 Worst Games of All Time // PC World (October 23, 2006).- URL: <https://www.peworld.com/article/127579/article.html?page=2> (дата обращения: 31.08.2020).
6. Асланов А.В., Маслихин А.В. Гиперреальность видеоигр как предмет изучения социальной философии [Электронный ресурс] // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. - 2014. - № 10-2 (48). – С. 27-29. –

URL: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=21976549> (дата обращения: 20.08.2020).

7. Кризис, который породил Джокера: США-1980 [Электронный ресурс] // Портал DTF.RU – URL: <https://dtf.ru/flood/74136-krizis-kotoryu-porodil-dzhokera-ssha-1980> (дата обращения: 30.08.2020)

8. Лизан И. Игровая Экономика: как устроена видеоигровая индустрия [Электронный ресурс] //

Портал Сайт sonar2050.org – URL: <https://www.sonar2050.org/publications/pikselnaya-ekonomika/> (дата обращения: 31.08.2020).

9. Николаева И.В., Николаев Н.И. Тенденции развития видеоигровой индустрии в России и в мире // Вестник Алтайской академии экономики и права. – 2020. – № 8 (часть 2) – С. 277-282; URL: <http://vaael.ru/ru/article/view?id=1286> (дата обращения: 20.08.2020).

POLITICAL SCIENCES

DEBATES ON THE KOSOVO QUESTION AT THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE (2008-2010): "THE CONCEPT OF THE TERM 'SOVEREIGNTY'"

Guzikova M.

Ph.D. (History), Assoc. Prof.

Head of the Department of Linguistics and Professional Communication in Foreign Languages, Ural Humanitarian Institute, Ural Federal University (Yekaterinburg, Russian Federation)

Nesterov A.

Ph.D. (History), Prof.,

Head of the Department of Foreign Regional Studies, Ural Humanitarian Institute, Ural Federal University (Yekaterinburg, Russian Federation)

Abstract:

This article focuses on a conceptual analysis of the term 'sovereignty', which was used in the debates on the independence of Kosovo. The International Court of Justice conducted advisory proceedings on the Kosovo case, which resulted in a corpus of texts; these are used as a basis of our analysis.

Keywords: International Court of Justice, sovereignty, Kosovo, conceptual analysis, corpus, concept.

Formulation of the Problem. At the time of the break-up of Yugoslavia in September 1991 leaders of the Albanian parties of region Kosovo declared unilateral independence for this region. Kosovo is the territory which, since the early 20th century, was a part of Serbia; in 1919-1991, a part of Yugoslavia, predominantly populated by ethnic Albanians. This 1991 act did not receive international recognition (with the exception of Albania, which immediately recognized Kosovo as an independent state). The military action conducted by the Serbian government against separatists in 1996-1999 led to the deployment of United Nations (hereafter, 'UN') peacekeeping troops in Kosovo (KFOR). In October 2005, a UN-commissioned report recommended that the process concerning the status of Kosovo should begin. Peace negotiations started in 2006 in Vienna under the auspices of the UN and its Special Envoy Marti Ahtisaari. UN Resolution 1244, adopted on 10 June 1999, insisted on Yugoslavia's sovereignty and provided the legal basis for the negotiations. Therefore, the crucial issue to be negotiated was the definition of the concept 'sovereignty', since Yugoslavia as a state ceased to exist in 2006.

On 17 February 2008 the Republic of Kosovo unilaterally declared its independence. The Serbian government dismissed the sovereignty announcement and requested an advisory opinion from the International Court of Justice (hereafter, 'ICJ'). Public hearings started on 1 December 2009 and lasted until 22 July 2010, when the ICJ ruled that Kosovo's declaration of independence was not in violation of international law. The key question for the hearings was the definition of the term 'sovereignty', which has been used in international law since the Peace Treaty of Westphalia (1648).

Debates in the International Court of Justice. Our attempt at a conceptual analysis of the political term 'sovereignty' is based on the corpus of texts comprising oral and written statements filed by 37 countries in 2007 to the ICJ referring to the legality of Kosovo's declaration. The proceedings were initiated by Serbia through the UN General Assembly, which requested the International Court of Justice to render an advisory opinion on this matter. In its turn, the ICJ invited all member-states to furnish statements on the question. 37

countries filed written statements on the independence of the Republic of Kosovo, which were posted on the ICJ's website in the section 'Advisory Proceedings'.

The proceedings lasted throughout 2009. The following 13 member-states participating in the hearings - Serbia, Argentina, Azerbaijan, Belarus, Bolivia, Brazil, China, Cyprus, Spain, Russia, Romania, Venezuela, Vietnam - voted against the legality of Kosovo's unilateral declaration of independence on the grounds that it violated Serbia's sovereignty and that it challenged sovereignty as a cornerstone concept of modern international law and the system of international relations.

Thus, it can be concluded that in the conflict between Serbia and Kosovo, which eventually led to Kosovo's declaration of independence, and in the discussion of this case by the UN member states, sovereignty proved to be a major stumbling block, since none of the participants was ready to make concessions concerning the fundamental question of sovereignty over Kosovo. The language material provides a sufficient base for a representative conceptual analysis of the concept 'sovereignty', which appears to be one of the most controversial concepts in modern international law, political theory and practice.

The texts belong to the formal style and genre of legal documents and comprise arguments presented by various states regarding the legality of Kosovo's declaration of independence. The texts differ in volume, for instance: Serbia's texts (109,505 words), those of the USA (52,116 words), and the UK (44,948 words) are among the longest, while Libya's text (354 words) is the shortest. The general volume of the countries' written statements is 637,385 words. 14 states filed written comments to other countries' statements, in addition to their own written statements. In the corpus the noun 'sovereignty' is mentioned 914 times, the adjective 'sovereign' - 442, and on some occasions the noun 'sovereign' is also used. We have excluded from our analysis references, but left direct speech in quotes. All statements were made in English or translated into English. Therefore, English was the official language of the request and the texts comprising the corpus.

We applied the scheme put forward by L.G. Babenko to model the structure of the concept 'sovereignty': within the framework of this approach semantic components of the concept are determined through analysis of linguistic units within the given corpus of texts. This scheme sets out the following criteria: 1. determining the field of the concept; 2. its core; 3. near-core area; 4. near periphery and 5. far periphery. The context of the word 'sovereignty' in a sentence reflects the field of this concept. Thus, priority is given to the words located in proximity to the word 'sovereignty' and the ones closely connected with it in meaning. This allowed us to summarize all contexts forming the field of the concept 'sovereignty' in this corpus of texts.

The word 'sovereignty' is not listed in the Edinburgh Associative Thesaurus (EAT), otherwise it might have enabled us to identify key words forming the concept core. Unfortunately, it is also hardly possible to conduct a psychological experiment without a sufficient number of available English native speakers, which leaves us with the word frequency as the main criterion to determine the key words of the concept.

The concept thus obtained makes it possible for us to compare the paradigmatic relations of this word based on dictionaries of the English language and its syntagmatic relations based on the corpus of texts; to compare the field of the concept 'sovereignty' based on this corpus and on the national corpus of the English language; compare the field of this concept for the countries who supported the legality of Kosovo's actions and those who were against it. This will allow us to reveal the mechanism of 'managing' this concept to achieve certain political ends. Therefore, we will be able to clarify the meaning of the term 'political concept'.

The analysis of the semantics of the word 'sovereignty' based on English dictionaries (Oxford dictionaries, Merriam-Webster's Dictionary) shows that 'sovereignty' generally refers to a quality or feature of a subject (e.g. body politic, state, community, person), more specifically, authority or supreme power, while the meaning of supreme or absolute power can be extended by means of semes 'unlimited' and 'uncontrolled'. The most frequently used subject is 'state'. Secondly, sovereignty refers to the status (e.g., of a state), entitling the subject to autonomy and independence. If sovereignty is considered as a characteristic of a political community, it usually implies the right of this community (usually a state) to govern itself and to exercise freedom of external control and interference. Webster's Dictionary [6] cites words 'independence', 'freedom', 'self-determination', 'self-governance' as synonyms for the word 'sovereignty'. Moreover, 'sovereignty' can be metonymically used instead of 'sovereign state' or words such as 'territory', 'political entity', etc. According to the above-mentioned dictionaries, this word dates back to the 14th century, while according to Encyclopaedia Britannica, the word is derived from the Latin term 'superanus' through the French term 'souveraineté'. It is also noted that the concept of sovereignty is one of the most controversial concepts since it is closely related to such difficult concepts as 'state', 'government', 'independence', and similar terms.

The words and word combinations which most frequently go with the word 'sovereignty' are 'state' (1,154 times), 'territorial integrity' (443 times), 'international law' (221 times), 'territory' (174 times). Obviously, the key words highlighted in the corpus on the basis of their frequency are representative of this concept and to a large extent coincide with the paradigmatic meaning found in the dictionaries. The differences between the main dictionary meanings are determined by topics, genres and functions of the texts in question.

The core of the concept 'sovereignty' is its cognitive propositional structure which includes the subject of sovereignty, its predicate, source; and the temporal and spatial characteristics of this concept. In this corpus the word 'state' is a determiner to the word 'sovereignty', that is, in the meaning of 'state sovereignty' - 40 times and 'sovereignty of state' - 16 times. In its turn, the adjective 'sovereign' tends to be used as an attribute to the word 'state' - 174 times. Sovereignty is an attribute of the state, the state is vested with sovereignty. The source of state sovereignty is the will of the people who create it (such terms as 'sovereign right of the people') and its recognition by other states – each subject to international law. From a global perspective, sovereignty is regarded as a core principle of building relations among states in the world arena. Sovereignty applies to the territory of the state creating its boundaries and giving it a right to territorial integrity. As a result, sovereignty has temporal characteristics - it can be established, recognized, and lost, beginning from a certain moment in time. There are also spatial characteristics: the external dimensions of sovereignty includes relations among states; internal measurement is orientated to the dimensions of the territory of the state.

The most typical lexical representations of the cognitive propositional structure of the concept 'sovereignty' make up its near-core area:

1. Sovereignty as a characteristic and principle

A state can possess sovereignty or lose it; a state can claim sovereignty over a territory or a group of people. Sovereignty characterizes the state as a community consisting of a territory and a population, both of which make it a subject of organized political governance. Possessing sovereignty, which means statehood, implies 'intention and will to act as a sovereign' as well as 'manifestation and manifesting of sovereignty' (9 times), the 'display of sovereignty' (1) and the 'exercise of sovereignty' (1).

The possession of sovereignty means 'statehood'. Sovereignty provides the state with the following rights ('rights inherent in and encompassed by sovereignty' (10 times), 'sovereign rights' (24 times)): a right to territorial integrity (654 times), sovereign equality with other states (75 times), freedom and political independence of states (51 times). In this corpus the words 'independence' and 'territorial integrity' serve as functional synonyms of the word 'sovereignty'. Its antonyms are 'self-determination of a nation' and 'equal rights' of nations.

2. The source of sovereignty

Since sovereignty can be measured on the domestic level, its source with a state is the people: the nation

and its citizens ('sovereignty rests with the people', 'sovereignty is vested in citizens'), and is expressed through its representatives. On the domestic level sovereignty is enshrined in the law of the country. For instance, according to Kosovo's Constitution, Kosovo's sovereignty is 'intact, inalienable, indivisible and protected by all means provided in this Constitution and in the law'. In external politics state sovereignty can be 'recognized' and 'confirmed' ('reaffirm' – 59 times, 'confirm' - once) by other states, all subjects of international law. 'International law', mentioned 221 times, vests sovereignty as a principle of international relations.

3. The temporal characteristics of sovereignty

A newly formed state can proclaim its sovereignty and independence; that is, its existence starts from a certain moment. Before that 'sovereignty is non-existent'.

4. The spatial characteristics of sovereignty

Sovereignty as a right to independence has internal and external dimensions: sovereign equality of states implies intactness of their territorial integrity and political independence, and serves as a guarantee of their peaceful co-existence in the global community. Sovereignty in relations between states means that they are independent of each other. Independence in relation to a part of the land is a 'right to exercise functions of the state' within the limits of this territory. That is why the term 'exclusive sovereignty' is applied. A state has an exclusive right to control its territory and to realize the competencies of itself as well as the ones included in 'exclusive jurisdiction' over this territory, along with the state's 'sovereign prerogatives'. Sovereign competencies of the state comprise, among other things, the issue of passports; conducting elections; and support of its territorial integrity.

Sovereignty and territorial integrity are essential characteristics of the state. The frequency of this phrase makes it an established collocation, at least in this corpus of texts. The phrase 'sovereignty over territory' is used 70 times, 'territorial sovereignty' - 46 times. 'Sovereignty' is something that the state extends to its territory, sovereignty makes the territory integral and indivisible. Different states quoted the following ICJ's decision 8 times, saying that respect of territorial sovereignty, or, as some states put it, 'territorial integrity', is the keystone of international relations, confirmed by international law ('Between independent States, respect for territorial sovereignty is an essential foundation of international relations' [4, pp. 35], and international law requires political integrity also to be respected...). Territorial integrity is an essential attribute of state sovereignty. A territory, as in the case of the self-proclaimed state of Kosovo, can attain sovereignty. The transfer of sovereignty over territory may be carried out, for instance, from the state to the global community. However, as it is repeated (4 times) in the given texts, sovereignty transfer may or may not be confirmed by international agreements and resolutions, but in Kosovo's case the confirmation of this transfer from Yugoslavia and then from Kosovo, did not take place. Any forcible detainer of the territory of one state by another state does not necessarily result in the creation of

sovereignty of the latter over the invaded territory regardless of whether control over the territory has been established or not.

The territory can be autonomous if it is 'under the title of sovereignty' of a certain state: for instance, Kosovo was an autonomy under the sovereignty of Yugoslavia and then Serbia, but such autonomy does not set aside the sovereignty of the state over the territory of this autonomy. The territory may be returned under the sovereignty of a certain state granting it various degrees of autonomy. Furthermore, the situation when two communities extend their sovereignty over the same territory is considered undesirable ('the sovereignty should be divided between two bodies which were to exist side by side in the same territory'). The territory is granted rights of autonomy but it continues to operate within the framework of the state sovereignty.

As has already been described, sovereignty has an external dimension: it can be recognized by other countries, it can be confirmed by various international documents, it can be guaranteed; and it can also be threatened by external actors. A threat to sovereignty is a threat to the state's territorial integrity or political independence through an act of aggression, armed invasion or any other use of force or threat of force. Some countries insist that the right to self-determination of nations threatens sovereignty since it leads to revision of territorial integrity of the state. In other cases this right is considered as another cornerstone of international law along with the sovereignty of nation states.

4. Near periphery (figurative manifestations of sovereignty):

Sovereignty is a foundation for interstate relations in the context of international law ('international law' - mentioned 221 times), since the 'principle of sovereignty' (42 times), and the rights which it provides the state with, form the basis of international relations and the modern system of international law. 'Respect for sovereignty' (69 times) is the cornerstone of peace and security in the global community. The 'principle of sovereignty' (42 times) or the 'principle of sovereign equality' (10 times) is the centrepiece of international relations within the framework of international law. States have 'respect for the sovereignty' (115 times) of other states, which means respect for rights granted by sovereignty, including a right to independence.

Respect for sovereignty and willingness to guarantee this respect is supported by various acts of international law, multiple references to which can be found in the texts (UN Charter, Helsinki Act, various resolutions of the UNSC, and examples of these). States confirm their 'full commitment to sovereignty' (30 times) through various international agreements. There are numerous references to resolutions and statements of the UN Security Council and General Assembly on various issues which might affect state sovereignty. These documents mention 'inviolability of sovereignty' and 'support of all efforts to uphold the sovereign equality of all states', among other statements.

An external threat to sovereignty ('sovereignty is affected') means a threat to peace, an act of aggression. If this threat arises from the inside, then it is referred to as 'secession'; a separation of a part of the territory.

It might seem that the 'far periphery of this concept should be quite narrow, since genre peculiarities of these texts limit subjective modality meanings. The context of the concept, though, is riddled with highly charged words and phrases: 'crucial importance'; 'essential'; 'firm and unequivocal reaffirmation'; 'full respect for sovereignty'; 'unalienable attribute'; 'key principle of international law'; 'integral component'; and 'indisputability of principle', for example. A plausible explanation is that participants in the hearings were hoping to convince the court of the merits of their position, so they were trying to appeal to judges' emotions by using expressive figures of speech.

Differences in the concept 'sovereignty' as interpreted by proponents and opponents of Kosovan independence

There are different interpretations of the concept 'sovereignty', due to the difference in the characteristics of different protagonists. The opponent states insisted on the absoluteness and exclusivity of state sovereignty while the states supporting Kosovo's independence pointed out that the 'time for absolute and exclusive sovereignty has passed'. Furthermore, further analysis of the concept as interpreted by the opponent states is more extensive. States, such as Russia, Spain, Cyprus and China, in whose territories there are separatist state formations and which are facing the danger of their separation on the grounds of the self-determination of nations, use superlatives and emotional arguments to support the principle of sovereignty. They perceive the Kosovo case as setting a dangerous precedent of international law.

In conclusion it should be noted that Serbia's position concerning the illegality of Kosovo's declaration of independence was not supported by the International Court of Justice. On 22 July 2010 the Court declared that the adoption of Kosovo's declaration did not violate international law. The ICJ's resolution is advisory and does not provide sufficient grounds for Kosovo's joining the UN.

So far the independence of Kosovo has been supported by 106 UN member states (out of 193). In accordance with the criteria set out in the UN Charter, Kosovo needs to acquire a recommendation for admission from the Security Council, which must then be subsequently approved in the General Assembly by a

two-thirds majority vote. Two permanent members of the UN Security Council, Russia and China, have not recognized Kosovo's independence. Therefore, from the point of view of international law, the Republic of Kosovo is a 'partially recognized state' and the question of its full sovereignty is still an open one. At the same time the analysis of the documents filed by different states to the ICJ reveals that at the moment there are various interpretations of the term 'sovereignty' and that there is no one universally shared understanding of this term in international law; to say the least, it remains a debatable point.

References:

1. Sphere of concepts of the Russian language: key concepts and their representations (lexis, phraseology and paramiology): prospective dictionary /edited by Prof. L.G. Babenko. Yekaterinburg, 2010. 340 p.
2. L.G. Babenko Modern Russian language: linguistic world-image and ideographic lexicography. *Izvestia UrFU Series 2. Humanities. 2012. № 4 (108)*. pp. 301-307
3. Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (Request for Advisory Opinion). [Electronic Resource] URL: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4>. Last accessed date: 12.03.2013
4. International Court of Justice Reports. [Electronic Resource] URL: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=4&code=kos&case=141&k=21&p3=0>
5. Edinburgh Associative Thesaurus. [Electronic Resource] URL: <http://www.eat.rl.ac.uk/>. Last accessed date: 13.03.2013
6. Merriam-Webster-Online: Dictionary and Thesaurus. [Electronic Resource] URL: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/sovereignty>. Last accessed date: 13.03.2013
7. Oxford Dictionaries. [Electronic Resource] URL: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/sovereignty?q=sovereignty>. Last accessed date: 13.03.2013

TECHNICAL SCIENCES

УДК 620.9:504.61

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ МАСИ РОБОЧОЇ РІДИНИ НА ПОВЕРХНІ ОСАДЖУЮЧОГО ЕЛЕКТРОДУ ВОЛОГОГО ОЧИЩУВАЧА ПОВІТРЯ ВІД ГАБАРИТНИХ РОЗМІРІВ ЧАРУНКИ РОЗПОДІЛЕНОЇ ПОВЕРХНІ

Лавріщев О. О.

*аспірант Національного наукового центру «Інститут механізації та електрифікації України»,
завідувач відділення «Електрифікація та інформаційні системи» Житомирського агротехнічного коле-
джу*

DETERMINATION OF THE DEPENDENCE OF THE WEIGHT OF THE WORKING LIQUID ON THE SURFACE OF THE DEPOSITING ELECTRODE OF THE WET AIR CLEANER FROM THE OVERALL DIMENSIONS OF THE CHARM DIMENSIONS

Lavrishchev O.

*postgraduate of the National Science Center "Institute of Mechanical and Electrical Engineering of
Ukraine", the head of the initiative "Electrical and Information Systems" of Zhytomyr Agricultural College*

Анотація:

Завданням дослідження було встановити математичну залежність між габаритними розмірами чарунки розвиненої поверхні осаджуючого електроду та масою робочої рідини, що затримується на поверхні осаджуючого електроду в процесі його обертання. Для досліджень використали класичні методи математики та фізики, що дозволили провести необхідні обрахунки площі, об'ємів та маси. В результаті досліджень отримано ряд математичних формул, що відображають залежність маси робочої рідини на поверхні осаджуючого електроду від габаритних розмірів чарунки розподіленої поверхні. Крім того, отримані результати дають змогу обраховувати масу робочої рідини на поверхні осаджуючих електродів вологого очищувача повітря. Проведена робота має перспективи для проведення досліджень і далі, так як в подальшому слід врахувати фактори, що діють на рідину в кожній чарунці у випадку вертикального розташування осаджуючих електродів. Також перспективним є визначення впливу швидкості обертання осаджуючих електродів на масу робочої рідини, що розташована на їх поверхні.

Abstract:

The objective of this study is to determine a mathematical dependence of the dimension of a cell of an extensive surface of a precipitation electrode on working fluid mass, which is kept, on the surface of the precipitation electrode during its rotation. For research it is used classical mathematical and physical methods which give opportunity to calculate space, volume and mass. As a result some mathematical formulae are obtained which show the dependence of working fluid mass on the surface of the precipitation electrode on the dimension of a cell of an extensive surface. Besides these results provide the way to calculate working fluid mass on the surface of the precipitation electrodes of a wet air purifier. The further research is still needed because it is necessary to examine a number of factors that influence the liquid in each cell in case when precipitation electrodes are installed. It is also a promising avenue the determination of the influence of the rotation speed of precipitation electrodes on working fluid mass, which is kept on their surface.

Ключові слова: розвинена поверхня, осаджуючий електрод, робоча рідина, вологий очищувач повітря.

Keywords: extensive surface, precipitation electrode, worker liquid, wet air purifier.

Актуальність. При утриманні тварин та птахів у спеціалізованих приміщеннях сільського господарства особливу увагу приділяють параметрам мікроклімату, так як від його дотримання у визначених межах залежать високі показники продукції. Відповідно, не дотримання встановлених показників призводить до значного зменшення показників надою молока, приросту м'яса, а також збільшення показників захворюваності тварин та птахів. До важливих показників мікроклімату відносять температуру, вологість, швидкість руху повітря, а також кількість шкідливих газів у повітрі, бактеріальної забрудненості та пилу. Так як на підтримання мікроклімату у тваринницьких та птахівницьких приміщеннях припадає біля 30% [1] всіх енергетичних витрат підприємств сільськогосподарського спрямування то активно просуваються

технології по використанню рециркуляційного повітря, що очищене, осушене та незаражене різними методами [2].

Очищення повітря від шкідливих газів може проводитись за трьома методами – каталітичне очищення, адсорбція твердими поглинаючими речовинами, абсорбція рідинами. Найбільш оптимальним, враховуючи енергетичні витрати та конструктивні особливості, є метод абсорбції рідинами [3,4]. Хімічні процеси, що будуть протікати на поверхні осаджуючих електродів між забрудненим повітрям і робочою рідиною, мають пряму залежність від маси робочої рідини на поверхні осаджуючих електродів. Таким чином визначення залежності маси робочої рідини на поверхні осаджуючих електродів від габаритних розмірів чарунок розподіленої поверхні є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Протягом останніх років проводилось достатньо різнопланових досліджень, що стосуються впровадження енергозберігаючих технологій в сільське господарство, особливо в напрямках тваринництва та птахівництва [5,6]. Роботи авторів в основному зосереджені на боротьбу з обмерзанням пластин рекуператорів теплоти викидного повітря, та очищення повітря різноманітними методами від шкідливих газів та пилу. Нажаль питання взаємозв'язку маси робочої рідини та структури поверхні осаджуючих електродів не висвітлювалось в жодній з робіт.

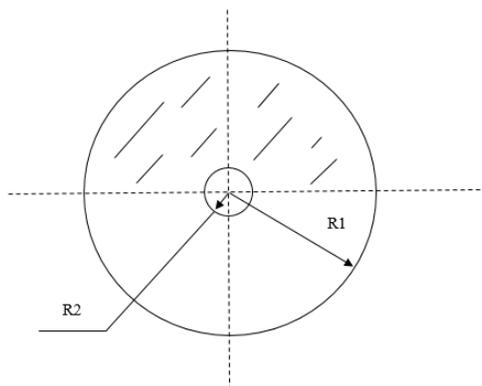
Мета досліджень – визначити, як зміна габаритних розмірів чарунки розподіленої поверхні осаджуючого електроду вологого очищувача повітря впливає на масу робочої рідини, що утримується на поверхні осаджуючих електродів за рахунок зміни форми поверхні осаджуючих електродів з гладких на розподілену поверхню. Отримати математичну залежність маси робочої рідини на поверхні осаджуючого електроду від габаритних параметрів чарунки розподіленої поверхні.

Матеріали і методи досліджень.

В роботі використано метод класичної математики та фізики для традиційних математичних обчислень площі чарунки розподіленої поверхні, маси та об'єму робочої рідини на поверхні осаджуючих електродів, а також для визначення площі криволінійної поверхні, що утворюється за рахунок поверхневого натягу півки робочої рідини.

Результати досліджень та їх обговорення.

Науковці досліджують два типи форм осаджуючого електроду – «нескінченна» стрічка або диск круглої форми. У обох типів форм нижня половина осаджуючого електроду перебуває у ємності з хімічним розчином для очищення. Так відбувається регенерація хімічного розчину на поверхні осаджуючого електроду. Так як апаратна реалізація «нескінченної» стрічки є досить складною і вологий очищувач повітря побудований на її основі буде надзвичайно габаритний було прийнято рішення взяти за основу осаджуючого електроду форму диска, що обертається (рис.2.1).

Рис 2.1 Робоча зона на осаджуючому електроді де протікає хімічна реакція очищення повітря

Серед розробок, що запропоновані, жодна не відзначається особливими конструкторськими рішеннями – всі виконані з металевих сплавів та мають гладку поверхню. Так як швидкість протікання хімічної реакції очищення повітря від парів аміаку напряму залежить від кількості хімічного розчину, який приймає участь в реакції, було вирішено змінити гладку форму поверхні осаджуючого електроду на сітчасту та надалі називати її «розподілена поверхня».

Визначимо взаємозв'язок між габаритними розмірами чарунки та масою робочої рідини, що

розміщується в ній. Маса робочої рідини обраховується за формулою:

$$m = \rho * V; \quad (2.1)$$

де: V – об'єм рідини (м³);

m – маса рідини (кг);

ρ – густина рідини (кг/м³).

Густина робочого розчину визначається з таблиць, а перед визначенням об'єму чарунки слід врахувати, що будь-яка рідина утворює меніск за рахунок поверхневого натягу. Таким чином утворюється складна геометрична фігура (рис.2.2), для проведення обчислення об'єму якої її слід розділити на дві прості фігури.

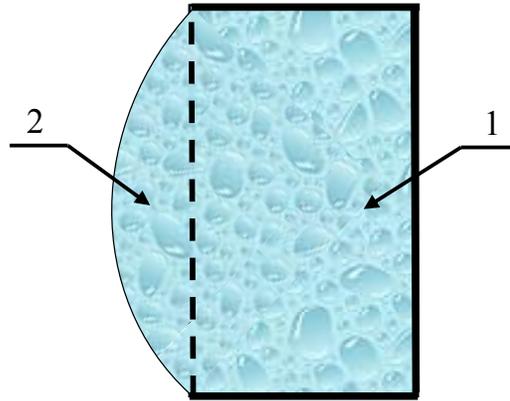

Рис. 2.2 Загальний вигляд чарунки розподіленої поверхні з робочою рідиною, що утворила меніск.

Для обрахунку об'ємів отриманих фігур обрахуємо площі кожної з них окремо. Площа фігури, що означена на рис.2.2 під номером 1 обраховується як добуток довжини чарунки на її ширину. Для нашого випадку коли чарунка має форму квадрату ці величини є тотожні і площа обраховується за формулою:

$$S1 = l * l; \quad (2.2)$$

де l – довжина сторони чарунки.

$$S2 = \frac{1}{2} \left(\frac{h}{2} + \frac{l^2}{8l} \right)^2 \left(2 \arcsin \left(\frac{l}{2 \left(\frac{h}{2} + \frac{l^2}{8l} \right)} \right) - \sin \left(2 \arcsin \left(\frac{l}{2 \left(\frac{h}{2} + \frac{l^2}{8l} \right)} \right) \right) \right); \quad (2.4)$$

Висота хорди h буде відповідати висоті вигину меніску. В такому випадку для обрахунку значення h будемо використовувати формулу Бореллі-Жюрена:

$$h = \frac{2 * \sigma * \cos \theta}{\rho * g * r}; \quad (2.5)$$

де: h – висота підйому рідини в меніску;
 σ – коефіцієнт поверхневого натягу рідини;

$$S2 = \frac{1}{2} \left(\frac{\frac{2 * \sigma * \cos \theta}{\rho * g * r} + \frac{l^2}{8l}}{2} \right)^2 \left(2 \arcsin \left(\frac{l}{2 \left(\frac{\frac{2 * \sigma * \cos \theta}{\rho * g * r} + \frac{l^2}{8l}}{2} \right)} \right) - \sin \left(2 \arcsin \left(\frac{l}{2 \left(\frac{\frac{2 * \sigma * \cos \theta}{\rho * g * r} + \frac{l^2}{8l}}{2} \right)} \right) \right) \right); \quad (2.6)$$

Для обрахунку об'єму фігури 2, за отриманим значенням $S2$ необхідно проінтегрувати отримане значення $S2$ на відрізку від 0 до l за формулою:

$$V2 = \int_0^l S2(l) dl; \quad (2.7)$$

$$m = \rho * ((a * l^2) + \int_0^l \left(\frac{1}{2} \left(\frac{\frac{2 * \sigma * \cos \theta}{\rho * g * l/2} + \frac{l^2}{8l}}{2} \right)^2 \left(2 \arcsin \left(\frac{l}{2 \left(\frac{\frac{2 * \sigma * \cos \theta}{\rho * g * l/2} + \frac{l^2}{8l}}{2} \right)} \right) - \sin \left(2 \arcsin \left(\frac{l}{2 \left(\frac{\frac{2 * \sigma * \cos \theta}{\rho * g * l/2} + \frac{l^2}{8l}}{2} \right)} \right) \right) \right) dl); \quad (2.8)$$

Для визначення загальної маси робочої рідини на осаджуючих електродах слід визначити кількість чарунок, що розміщуються на робочій поверхні осаджуючого електрода та помножити на

Для обрахунку об'єму даної фігури помножимо отримане значення площі на висоту стінки чарунки – a .

$$V1 = a * l^2. \quad (2.3)$$

Площу фігури 2 на рис.2.2 будемо обраховувати за формулою обрахунку площі сегменту кола, який відокремлений хордою. Для нашого випадку довжина хорди буде відповідати довжині ребра чарунки – l . Формула в даному випадку буде мати наступний вигляд.

θ – кут змочування рідиною стінки чарунки;
 ρ – густина рідини;
 g – прискорення сили тяжіння;
 r – радіус капілярної трубки.

Для чарунки r буде замінено на $l/2$ – так як форма чарунки квадратна. Підставимо значення h в формулу для визначення $S2$:

Остаточний вигляд виразу для обчислення маси робочої рідини в одній чарунці на поверхні осаджуючого електрода буде мати наступний вигляд:

кількість осаджуючих електродів, що використовуються у вологому очищувачі повітря.

Для розрахунку площі кільця, що саме є робочою зоною осаджуючого електроду, скористаємось загальновідомою формулою 2.9.

$$S_k = \pi * (R1 - R2)^2; \quad (2.9)$$

Так як робочі зони розташовані з обох боків осаджуючого електроду але тільки у верхній половині, то значення S_k , отримане за формулою 2.9 буде відповідати площі робочої зони одного осаджуючого електроду. Загальна площа на якій буде протікати хімічна реакція в вологому очищувачі повітря буде визначатись за формулою 2.10.

$$S_{\text{заг}} = S_k * n. \quad (2.10)$$

де n – кількість осаджуючих електродів, що використовуються у вологому очищувачі повітря.

З метою визначення загальної маси робочої рідини на поверхні всіх осаджуючих електродів, визначимо загальну кількість чарунок на цих осаджуючих електродах. Задля цього скористаємось формулою 2.11.

$$k_{\text{заг}} = S_{\text{заг}} / S1; \quad (2.11)$$

де $k_{\text{заг}}$ – загальна кількість чарунок на всіх осаджуючих електродах вологого очищувача повітря. Помноживши значення маси робочої рідини в одній чарунці (формула 2.8) на кількість чарунок на всіх осаджуючих електродах (формула 2.11) ми отримаємо загальне значення маси робочої рідини, що буде приймати участь в хімічному процесі у вологому очищувачі повітря.

Висновки і перспективи.

За результатами проведених досліджень отримано математичний вираз, що відображає залежність маси робочої рідини на поверхні осаджуючих

електродів у вологому очищувачі повітря. Практичним результатом проведених досліджень є можливість обрахунку маси робочого розчину на поверхні осаджуючих електродів для будь-якої їх кількості за умови використання розподіленої поверхні в їх будові. Однак кінцевий вираз не передбачає вертикальне розташування поверхонь осаджуючих електродів. Саме тому в перспективі подальших досліджень є удосконалення отриманої формули.

Список літератури:

1. Ковальчук А.Н. Энергосберегающие технологии в животноводстве: метод. реком. Краснояр. гос. аграр. университет, 1993.
2. Самарин Г.Н. Энергосберегающая система кондиционирования воздуха для ферм. Техника в сельском хозяйстве. 2007. №4. с.43.
3. Иоффе И.И., Письмен Л.М. Инженерная химия гетерогенного катализа. – Л.: Химия, 1972. 917 с.
4. Пастернак Н.В., Ферапонтов Ю.А., Ферапонтова Л.Л., Акулинин Е.И., Дворецкий С.И. Перспективные материалы для циклических адсорбционных процессов разделения и очистки газовых смесей. Перспективные материалы. Выпуск 6. 2019. с. 36 – 44.
5. Адамовски Р., Адамовски Д. Использование вторичной теплоты вентиляционного воздуха для обогрева помещений в животноводстве. Механизация и электрификация сельского хозяйства. 2004. №6. 16-17.
6. Соловьев М.С., Самарин Г.Н. Энергосберегающая рециркуляционная система микроклимата ферм с обеззараживателем воздуха. Вестник ВНИИМЖ. 2011. №1 с.59-62.

№ 44 (2020)

ISSN 1748-7110

Magyar Tudományos Journal (Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies,
reports and reports about achievements in different scientific fields.

Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month.

Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal.

Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Ambrus Varga

Managing editor: Bardo Németh

- Vilmos Takács — Eötvös Loránd University, FACULTY OF EDUCATION AND PSYCHOLOGY, d.p.s.
- Gazstav Lakatos — The Hungarian University of Fine Arts, Graphics Department / Specialization in Graphic Design, d.f.a.
- Janos Oláh — UNIVERSITY OF PÉCS, Faculty of Pharmacy, d.ph.s.
- Imrus Simon — Corvinus University of Budapest, Faculty of Economics, d.e.s.
- Kalman Fekete — University of Szeged, Faculty of Agriculture, doctor in agriculture sciences
- Matias Fehér — University of Debrecen, Faculty of Law, d.l.s
- Orban Kocsis — University of Debrecen, Faculty of Medicine, PHd, candidate of medicine
- Pisti Fodor — UNIVERSITY OF PÉCS, Faculty of Business and Economics, PHd in economic
- Ricard Szalai — University of Szeged, Faculty of Law and Political Sciences, phd in law
- Sani Lukács — Eötvös Loránd University, Faculty of Social Sciences, phd in sociology
- Tamas Király — University of Szeged, Faculty of Pharmacy, phd in pharmacy
- Fabian Jakab — Corvinus University of Budapest, Faculty of Social Sciences and International Relations, phd in sociology
- Frigies Balog — University of Szeged, Faculty of Economics and Business Administration, phd in economic
- Egied Antal — — Eötvös Loránd University, Faculty of Primary and Pre-School Education, phd in pedagogical sciences

«Magyar Tudományos Journal»

Editorial board address: EMKE Building, Rákóczi út 42, Budapest, 1072

E-mail: editor@magyar-journal.com